

Bergens Skog- og Træplantningsselskap

Beretning om virksomheten i 2016 – Selskapets 148. år

Bergens Skog- og Træplantningsselskap 2016

Beretning om virksomheten Selskapets 148. år

Side 4–5
Styrets beretning

Side 6–16
Regnskap for 2015

Side 17
Styreleder har ordet

Side 19–31
Om virksomheten i 2016

Side 33
Oppstemten
– «Signalstien» mot Byfjellene

Side 35–36
Et pusterom i hverdagen

Side 39
Frivillighetsprisen
til Dugnadsgjengen

Side 41
Fellesdugnad på Smøråsfjellet

Side 42
Bergen og Skogselskapet
har landets største tre

Side 45–60
Noe om Oppstemten,
Lægdebotnen og Ulriken

Side 61
Byfjellslauget

SAGEN
ØVRE BLEKEN GÅRD
Fløyveien 1
Tlf. 55 31 49 90 – Mob. 472 54 760

Postadresse:
POSTBOKS 116, SANDVIKEN
5812 BERGEN
www.byfjellskogene.no

Skogmester:
JØRGEN FRØNSDAL
Tlf. 55 31 49 90 / 472 54 760
epost: jfr@byfjellskogene.no

Redaksjon:
JO GJERSTAD
JØRGEN FRØNSDAL
ØIVIND ØVREBOTTEN
ERLING BIRKELAND

Opplag: 2.250

Fotografer:
ØØ: Øivind Øvrebotten
EI: Erik Ingvaldsen
DS: Dag Sletten
BT: Bergens Tidende
JG: Jo Gjerstad
BL: Børre Liland
TH: Trygve Hillestad

Forsidefoto: Den gamle pilen fra 1879 er fremdeles
et kjent landemerke på Sandviksfjellet. – Foto: TH

Grafisk tilrettelegging: JO GJERSTAD
Produksjon: BODONI

SELSKAPETS ÅRSMØTE

holdes torsdag 27. april 2016 kl. 18.30

PÅ FLØIEN FOLKERESTAURANT

Gratis Fløibane klokken 18.00 og 18.15 fra Nedre stasjon
mot fremvisning av årsberetning i billettluken.

Dagsorden

1.
Valg av møtedirigent, referent og to stk.
til å signere protokollen

2.
Styrets årsberetning for 2016

3.
Årsregnskap for 2016

4.
Fastsettelse av kontingent 2018

5.
Innkomne saker

6.
Valg av styremedlemmer
På valg er:
Styreleder Erling Birkeland
Styremedlem Geo Wilson
Styremedlem Tor Fossen
Styremedlem Eva Katrine Taule

7.
Valg av valgkomité

I tilknytning til årsmøtet vil
administrerende direktør i Fløibanen AS

Anita Nybø

kåsere over

*«Fra Fløibane og utsikt
– til aktivitet og lekegrind»*

Velkommen

STYRETS ÅRSBERETNING FOR 2016

1. Virksomhetens art og lokalisering

Stiftelsen Bergens Skog- og Træplantningsselskaps formål er å sikre og forvalte de områder som Stiftelsen disponerer til beste for Bergen by. Dette reguleres i egen avtale med Bergen kommune. Stiftelsen er etablert i 1868 og har sin virksomhet på Øvre Bleken Gård, Fløyveien 1. Det er avholdt 9 styremøter og en befaring på Trappestien-Ulriken. I tillegg har styrets medlemmer avholdt diverse møter i komiteer og utvalg knyttet til prosjekter og spesielle arbeidsoppgaver for Stiftelsen. Spesielt bør nevnes Dugnadsgjengens innsats på Fløyen som i år utgjør 5615 arbeidstimer.

Byfjellskogene AS er et heleid datterselskap av Stiftelsen. Storparten av den daglige driften i Naturparken blir utført av ansatte i Byfjellskogene AS. Skogmesteren jobber i begge selskapene. Byfjellsforvalteren deltar regelmessig på styrets møter.

2. Fortsatt drift

I samsvar med regnskapsloven bekreftes det at forutsetningen om fortsatt drift av Stiftelsen er lagt til grunn ved utarbeidelsen av årsregnskapet. Årsregnskapet for 2016 er satt opp under forutsetning om fortsatt drift. Styret anser at det ikke er finansiell risiko som er av betydning i forbindelse med bedømmelsen om selskapets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat. Stiftelsen har ikke stillet sikkerhet for ledere og tillitsvalgte. Styret og komiteedlemmene mottar ikke honorarer for sitt arbeid.

3. Arbeidsmiljø

Ved beretningsårets slutt hadde Stiftelsen en person ansatt (80 % stilling) som er skogmesteren. Stiftelsen har ikke vært rammet av arbeidsuhell for de ansatte verken med personskade eller materielle skader. Arbeidsmiljøet anses som tilfredsstillende. Det er ingen kvinner ansatt i stiftelsen. Ved ansettelse av flere arbeidstakere vil Stiftelsen praktisere likestilling mellom kjønnene. Av styrets syv medlemmer er tre kvinner.

4. Ytre miljø

Stiftelsens virksomhet utøves under nødvendige miljøhensyn. Arbeider i nedslagsfeltet for drikkevannsforsyningen til Bergen kommune gjennomføres i samsvar med pålegg fra kommunale myndigheter.

5. Stilling og resultat, og vurdering av den fremtidige situasjon

Årets resultat er på kr -430 199. Årets resultat i stiftelsens heleide datterselskap, Byfjellskogene AS, er på kr -58 562.

Selskapet søker, og får årlig prosjektmidler fra ulike fonds. Virksomheten vår er delvis avhengig av slike prosjektmidler for å opprettholde en sunn økonomi. I tillegg det betydelige økonomiske bidraget som medlemmene i Byfjellslauget gir. Styret mener likevel at resultatet for Stiftelsen er lite tilfredsstillende. I 2017 må det derfor jobbes målrettet for å skaffe større inntekter, dersom pleien og skjøtselen av Naturparken skal holdes på et forsvarlig nivå. Regnskapet gir en rettvise oversikt over Stiftelsens reelle økonomiske situasjon pr. 31.12.2016 og styret mener at forutsetningen for videre drift er til stede.

Bergen, 14. mars 2017

Erling Birkeland
styreleder

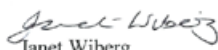

Geo Wilson
nestleder

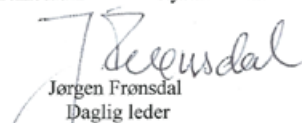

Gunnar Knudsen
styremedlem

Tor Fossen
styremedlem

Eva Katrine Taule
styremedlem

Anne K. Irgens
styremedlem

Janet Wiberg
styremedlem

Jørgen Frønsdal
Daglig leder

Resultatregnskap pr. 31. desember 2016

Bergens Skog- og Træplantningsselskap

Driftsinntekter og driftskostnader	Note	2016	2015
Salgsinntekt		993 183	434 564
Andre driftsinntekter	8	7 875 933	4 773 237
Sum driftsinntekter		8 869 117	5 207 801
Varekostnad	9	6 041 176	2 274 150
Lønnskostnad	4	670 299	830 959
Ordinære avskrivninger	2	564 918	468 571
Andre driftskostnader	4	1 984 148	1 392 709
Sum driftskostnader		9 260 540	4 966 389
Driftsresultat		-391 424	241 411
Finansinntekter og -kostnader			
Renteinntekter		28 564	50 108
Andre finansinntekter		0	48
Rentekostnader		2 517	239
Resultat av finansposter		26 047	49 917
Ordinært resultat før skattekostnad		-365 377	291 328
Skattekostnad på ordinært resultat	8	64 822	50 424
Årets resultat	7	-430 199	240 904
Overføringer			
Avsatt til annen egenkapital		-430 199	240 904
Sum overføringer		-430 199	240 904

Balanse

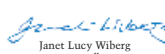
Eiendeler	Note	2016	2015
Anleggsmidler			
Varige driftsmidler			
Tomter og bygninger	2	4 501 603	4 788 349
Maskiner og anlegg	2	597 522	286 555
Transportmidler	2	250 112	316 598
Driftsløsøre, inventar o.l.	2	13 888	23 041
Sum varige driftsmidler		5 363 125	5 414 543
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i datterselskap	3	120 000	120 000
Investeringer i aksjer og andeler	3	2 085	2 085
Sum anleggsmidler		5 485 210	5 536 628
Omløpsmidler			
Fordringer			
Kundefordringer		764 295	4 425
Andre kortsiktige fordringer	10	2 145 058	597 360
Bankinnskudd, kontanter o.l.			
Bankinnskudd, kontanter o.l.	5	4 538 296	4 641 705
Sum omløpsmidler		7 447 649	5 243 490
Sum eiendeler		12 932 859	10 780 117
Egenkapital og gjeld			
Egenkapital			
Innskutt egenkapital			
Overkurs		1 859 000	1 859 000
Sum innskutt egenkapital		1 859 000	1 859 000
Opptjent egenkapital			
Annen egenkapital		8 108 392	8 538 590
Sum opptjent egenkapital		8 108 392	8 538 590
Sum egenkapital	7	9 967 392	10 397 590
GJELD			
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		2 192 962	0
Betalbar skatt	8	75 813	72 032
Skyldige offentlige avgifter		530 186	87 422
Annen kortsiktig gjeld		166 506	223 073
Sum kortsiktig gjeld		2 965 467	382 527
Sum gjeld		2 965 467	382 527
Sum egenkapital og gjeld		12 932 859	10 780 117

Bergen, 14. mars 2017
Styret i Bergens Skog- og Træplantningsselskap

Erling Birkeland
styremedlem

Geo Wilson
styremedlem

Gunnar Knudsen
styremedlem

Janet Lucy Wiberg
styremedlem

Eva Katrine Taule
styremedlem

Anne K. Irgens
styremedlem

Tor Vadheim Fossen
styremedlem

J. Frimdal
Daglig leder

Resultatregnskap pr. 31. desember – Konsolidert BS&T og Byfjellskogene AS

Driftsinntekter og driftskostnader	2016	2015
Salgsinntekter	2 929 646	1 130 360
Andre driftsinntekter	7 875 933	4 402 237
Sum driftsinntekter	10 805 579	5 532 597
Varekostnader	4 244 176	59 150
Lønnskostnader	2 996 359	3 171 954
Ordinære avskrivninger	564 918	468 571
Andre driftskostnader	3 449 543	1 616 207
Sum driftskostnader	11 254 995	5 315 882
Driftsresultat	-449 416	216 715
Finansinntekter og kostnader		
Renteinntekter	28 959	50 601
Andre finansinntekter	0	48
Rentekostnader	3 481	2 133
Resultat av finansposter	25 478	48 516
Ordinært resultat før skattekostnad	-423 938	265 231
Skattekostnad på ordinært resultat	64 822	50 424
Årets resultat	-488 760	214 807
Overføringer		
Avsatt til egenkapital	-488 760	214 807
Sum overføringer	-488 760	214 807

Balanse pr. 31. desember 2016 – Konsolidert BS&T og Byfjellskogene AS

Eiendeler	2016	2015
Anleggsmidler		
Varige driftsmidler		
Tomter og bygninger	4 501 603	4 788 349
Maskiner og anlegg	597 522	286 555
Transportmidler	250 112	316 598
Driftløsøre, inventar o.l.	13 888	23 041
Sum varige driftsmidler	5 363 125	5 414 543
Finansielle anleggsmidler		
Investering i aksjer og andeler	2 085	2 085
Sum anleggsmidler	5 365 210	5 416 628
Omløpsmidler		
Fordringer		
Kundefordringer	2 827 558	534 653
Andre kortsiktige fordringer	642 576	144 284
Sum fordringer	3 470 134	678 937
Bankinnskudd, kontanter o.l.		
Bankinnskudd, kontanter o.l.	4 797 577	5 226 736
Sum omløpsmidler	8 267 711	5 905 673
Sum eiendeler	13 632 920	11 322 300
Egenkapital og gjeld		
Grunnkapital	1 859 000	1 859 000
Overkurs	4 250	4 250
Annen egenkapital	8 089 501	8 578 261
Sum egenkapital	9 952 751	10 441 511
Gjeld		
Kortsiktig gjeld		
Leverandørgjeld	2 200 740	10 484
Betalbar skatt	75 813	72 032
Skyldig offentlige avgifter	1 037 266	381 078
Annen kortsiktig gjeld	366 351	417 194
Sum kortsiktig gjeld	3 680 169	880 789
Sum gjeld	3 680 169	880 789
Sum egenkapital og gjeld	13 632 920	11 322 300

Bergen, 14. mars 2017
Styret i Bergens Skog- og Træplantningsselskap

Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven. Det er utarbeidet etter norske regnskapsstandarder og god regnskapsskikk for ideelle organisasjoner.

Hovedregel for vurdering og klassifisering av eiendeler og gjeld

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk er klassifisert som anleggsmidler. Andre eiendeler er klassifisert som omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen et år er uansett klassifisert som omløpsmidler. Ved klassifisering av kortsiktig og langsiktig gjeld er analoge kriterier lagt til grunn.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi når verdifallet forventes ikke å være forbigående. Anleggsmidler med begrenset økonomisk levetid avskrives planmessig. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt mottatt beløp på etableringstidspunktet. Langsiktig gjeld oppskrives ikke til virkelig verdi som følge av renteendring.

Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt mottatt beløp på etableringstidspunktet. Kortsiktig gjeld oppskrives til virkelig verdi som følge av renteendring.

Enkelte poster er vurdert etter andre regler og redegjøres for nedenfor.

Varige driftsmidler

Varige driftsmidler med anskaffelseskost over kr 15.000, avskrives over forventet økonomisk levetid.

Aksjer og andeler i datterselskap

Investeringer i datterselskap er vurdert etter kostmetoden. Det benyttes prinsippet om laveste verdi av historisk kost og virkelig verdi.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av en individuell vurdering av de enkelte fordringene.

Pensjon

Pensjonsordninger finansiert via sikrede ordninger er ikke balanseført. Pensjonspremien anses i disse tilfeller som pensjonskostnad og klassifiseres sammen med lønnskostnader.

Inntektsføring og kostnadsføring

Inntekter regnes som opptjent når betingelsene for å motta inntektene er oppfylt og det er rimelig sikkerhet for at man vil motta inntektene. Gaver inntektsføres i sin helhet når de mottas, tilsvarende for tilskudd såfremt det ikke foreligger betingelser tilknyttet disse. I så fall bokføres mottatte tilskudd som tilskuddsgjeld inntil betingelsene for å motta inntektene er oppfylt. Kostnader regnskapsføres når kostnaden er påløpt, uavhengig av om det er mottatt faktura for kostnaden og uavhengig om kostnaden faktisk er betalt.

Dugnadsinnsats

Det utføres en ikke ubetydelig dugnadsinnsats av stiftelsens dugnadsgjeng. Dette resultatføres ikke, da dette ikke er i henhold til God Regnskapsskikk for ideelle organisasjoner. Den estimerte verdien av dugnadsinnsatsen vises derimot i noteopplysningene, da stiftelsen ønsker å synliggjøre verdien av dette arbeidet.

Note 2 Anleggsmidler

	Bygninger og tomter	Maskiner og anlegg	Driftsløsøre, inventar o.l.	Sum
Anskaffelseskost pr. 01.01.16	5 977 362	2 125 181	64 006	8 166 549
+ Tilgang kjøpte anleggsmidler		513 500		513 500
= Anskaffelseskost 31.12.16	5977 362	2 638 681	64 006	8 680 049
Akkumulerte avskrivninger 31.12.16	1 475 762	1 791 047	50 118	3 316 928
= Bokført verdi 31.12.16	4 501 603	847 634	13 888	5 363 125
Årets ordinære avskrivninger	286 746	269 019	9 153	564 918
Økonomisk levetid	8–50 år	3–7 år	5 år	

Stiftelsen er gitt eiendomsrett til kunstverket «De blå hestene» som er plassert på Fløyen.

I tillegg til de bokførte anleggsmidler så innehar stiftelsen eiendomsrett til tomter og bygninger som ikke er balanse ført.

Note 3 Aksjetabell

	Eierandel i %	Anskaffelse- kost	Balanseført verdi
Byfjellskogene*	100	120 000	120 000
Fløibanen AS 1 aksje			100
Storebrand ASA ord 397 aksjer			1 985
Sum			2 085

Byfjellskogene har forretningskontor i Bergen. Stemme-andel er 100%.

Egenkapital pr 31.12.2016 er kr 105 360,- resultat for 2016 er negativt med kr 58 562,-.

Det er ikke utarbeidet konsernregnskap i henhold til reglene for små foretak.

Vedlagt følger hovedtall Byfjellskogene AS

	2016	2015
Driftsinntekter	4 333 463	3 047 016
Driftskostnader	4 391 455	3 071 712
Resultat av finansposter	-569	-1 401
Skattekostnad	0	0
Årsresultat	-58 562	-26 097

Note 4 Lønnskostnader og ytelser, godtgjørelser til daglig leder, styret og revisor

Lønnskostnader	2016	2015
Lønninger	459 244	494 386
Arbeidsgiveravgift	91 843	81 814
Pensjonskostnader	41 080	177 169
Andre ytelser	78 132	80 680
Sum lønnskostnader	670 299	830 959

Selskapet har i 2016 sysselsatt 0,8 årsverk.

Pensjonsforpliktelser

Selskapet er pliktig til å ha tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. Selskapets pensjonsordninger tilfredsstiller kravene i denne lov.

Ytelser til ledende personer

	Daglig leder	Styret
Lønn	455 814	0
Pensjonskostnader		0
Annen godtgjørelse	12 610	0
Sum	468 424	0

Pensjon

Stiftelsen har pensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. Pensjonsforpliktelsen er ikke balanseført, og den årlige pensjonspremien anses som årets pensjonskostnad. Kostnaden inngår i posten andre personalkostnader.

Revisor

Kostnadsført revisjonshonorar for 2016 er kr 37 000,- eks mva.
Annen bistand kr 13 900,- eks.mva

Note 5 Bundne midler

Av inntående bankinnskudd er det bundne midler (skattetrekkskonto) kr 25 831,-.
Skattetrekk for 6 termin 2016 utgjør kr 25 831,-.

Note 6 Dugnad

Beregnet verdi medlemmers dugnadsinnsats er samme for 2016 som for 2015 kr 1 500 000,-.

Note 7 Egenkapital

	Overkurs	Annen egenkapital	Sum EK
Pr 01.01.2016	1 859 000	8 538 590	10 397 590
Årets resultat		-430 199	-430 199
Kapital 31.12.2016	1 859 000	8 108 392	9 967 392

Grunnkapitalen på kr 1 859 000,- består av testamentariske fond gitt til stiftelsen frem til overgang til næringsdrivende stiftelse i 2008.

Note 8 Andre Inntekter

Andre inntekter	2016	2015
Rammeavtale Bergen Kommune	1 796 930	1 796 930
Medlemskontigent	392 500	300 525
Andre inntekter inkl Byfjellslauget	679 544	551 889
Inntekter eiendommene	544 952	390 202
Inntekter vedr utleie mv. til Byfjellskogene	351 500	371 000
Andre gaver, tilskudd mv.	4 110 507	1 362 691
Totalt	7 875 933	4 773 237

Stiftelsen er skattepliktig for leieinntekter, fratrullet kostnader knyttet til leieobjekter.

Den skattepliktige nettoinntekten for 2016 er på kr 253 785,- som utgjør en betalbar skatt på kr 63 446,-. Betalbar skatt inkludert formueskatt er kr 75 813,- for 2016.

Stiftelsen mottok i 2012 en testamentarisk gave kr 4 740 698,- fra Nils Edvard Marthinussen. Gaven forvaltes i et eget legat hvor avkastningen skal gå til vedlikehold av tur og gangstier på Fløy- og Midtfjellet. I 2016 det ikke utdelt gave fra legatet på grunn av liten avkastning i 2016.

«OPPSTEMTEN»

I oppstillingen over er det inntektsført kr 3 895 510,- under «Andre gaver, tilskudd mv» som er mottatte gaver vedrørende «Oppstemten». Regnskapet er som følger:

Inntekter	kr 3 895 510,-
Kostnader	kr 3 680 358,-
Netto	kr 215 151,-

Note 9 Varekostnad

Fra og med år 2012 er all tilrettelegging for friluftsliv, vegstasjonsrydding, hogst og skogskjøtsel samt vedlikehold av vei foretatt av Byfjellskogene AS. Dette utgjør kr 1 797 000,- i 2016.

Note 10 Fordring/Gjeld på nærstående

Bergen Skog- og Træplantingsselskap har gjeld til Byfjellskogene AS pr 31.12.2016 på kr 1 544 233,-.

KPMG AS
Postboks 4 Kristianborg
Kanalveien 11
N-5822 Bergen

Telephone +47 04063
Fax +47 55 32 11 66
Internet www.kpmg.no
Enterprise 935 174 627 MVA

Til styret i Bergens Skog- og Træplantings- Selskap

Uavhengig revisors beretning

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Bergens Skog- og Træplantings- Selskaps årsregnskap som viser et underskudd på kr 430 199. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2016, resultatregnskap for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening er det medfølgende årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av stiftelsens finansielle stilling per 31. desember 2016, og av dets resultater for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlaget for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av stiftelsen slik det kreves i lov og forskrift, og har oppfylt våre øvrige etiske plikter i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av årsberetningen og frivillig proforma konsolidert regnskapsoppstilling i form av resultatregnskap og balanse for Bergens Skog- og Træplantings- Selskap og Byfjellskogene AS, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Offices in:

KPMG AS, a Norwegian limited liability company and member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity.

Statsautoriserte revisorer - medlemmer av Den norske Revisorforening

Oslo	Elverum	Mo i Rana	Stavanger
Alta	Finnesnes	Molde	Stord
Årendal	Hamar	Tromsø	Strømme
Bergen	Haugesund	Trondheim	Tynset
Bodø	Knaresvik	Skien	Sandefjord
Drammen	Kristiansand	Sandnessjøen	Alesund

Styrets ansvar for årsregnskapet

Styret (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til stiftelsens evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av stiftelsens interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av årsregnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om stiftelsens evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i årsregnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifiserer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at stiftelsen ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet og forutsetningen om fortsatt drift er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

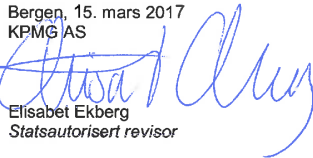
Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag ISAE 3000 *Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon*, mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av stiftelsens regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Konklusjon om utdeling og forvaltning

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag ISAE 3000, *Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon*, mener vi stiftelsen er forvaltet og utdelinger er foretatt i samsvar med lov, stiftelsens formål og vedtektene for øvrig.

Bergen, 15. mars 2017
KPMG AS

Elisabet Ekberg
Statsautorisert revisor

POSITIV UTVIKLING FOR BYFJELLENE

Forvaltningsplan for Byfjellene ble lansert 1989, og vedtatt av Bergen kommune i 2000. Skogselskapet var en pådriver sammen med Naturvernforbundet i Hordaland og Bergen Turlag for å få et vern mot bebyggelse innenfor byfjellsgrensene. I de 16 årene som har gått siden det, har det vært mye snakk fra politikerne om viktigheten av å ta vare på og utvikle Naturparkene rundt byene og verdiene disse områdene har for folkehelsen og turisme. Det har vært mer ord en handling, og Skogselskapet har i alle disse åren skaffet til veie mer enn det dobbelte til vedlikehold og utvikling enn hva det offentlige har bidratt med igjennom salg av tømmer og gode givere. Det er da en glede at det arbeidet som Skogselskapet har utrettet i snart 150 år er blitt belønnet med at Byfjellene rundt Fløyen er blitt hedret av nasjonale etater. Byfjellene er nå et av ni nasjonale landskapsområder i Hordaland med spesielle verdier. Blant annet legger rapporten vekt på arbeidet Skogselskapet har gjort med planting og anlegg av veier og stier som gir befolkningen en grei inngang til naturparken. Dette gir og føringer for mer offentlig satsing i områdene våre.

2016 er året som Skogselskapet igjen har satset stort på bygging av turveier og stier for å lette tilgangen til byens største treningsarena. Turveien i Øyjorden ca. en km til ca. kr 300.000 ble ferdigstilt og åpnet i beretningsåret.

Med rask behandling fra den gang «Grønn Etat», fikk vi positiv svar på vår søknad vedrørende byggingen av trappestien «Oppstemten» opp skaret til Ulriken. Våren 2016 fikk vi godkjennelse av byggesak og påbegynte byggingen umiddelbart. Av det budsjetterte beløpet på vel syv mill., har vi til nå mottatt ca 3,5 mill. og fått lovnad på ca to mill. til, totalt ca 5,3 mill. Målet er ca 2,5 mill. til i 2017. Ingen av disse to prosjektene har til nå mottatt offentlige tilskudd. Turveier og stier i forvaltningsområdet vårt blir fremdeles bygget ved hjelp av giverglede med lite eller ingen offentlige penger som det har vært gjort de siste 150 år. Jeg håper at det offentlige nå, sammen med oss, vil bidra mer til å vedlikeholde og utvikle Byfjellene for framtidige generasjoner når bruken av Byfjellene er trukket fram som en viktig faktor for folkehelsen og et viktig nasjonalt landskapsområde.

Erling Birkeland, styreleder

Kamveien – høst.

Foto: TH

For å frakte materialer og utstyr til arbeidet med Rundemansveien og Fløibanen ble det i perioden 1911–18 anlagt en kjørevei fra Nordre Skansemyr til Fløyen. Navnet ble Kamveien.

Byfjellene er en enestående ressurs for bergenserne. Det er et rekreasjonsområde av store dimensjoner innenfor rekkevidde for de fleste. Det er noe for enhver smak så å si. For barn, og voksne, for spreke og for dem som har mindre aksjonsradius på grunn av alder, sykdom eller skader.

Disse tankene gjør seg gjeldene når man en tidlig vårdag rusler opp Kamveien mot et mål litt i det fjerne. Er det Brushytten som lokker for neste generasjon som på denne måten blir kjent og får et godt og nært forhold til Bergens naturpark. Og vi er ikke de første som ferdes i Byfjellene. I skaret bak de glade turgåerne ligger rester etter en demning som man første gang finner markert på et kart fra 1738. Den var en del av skomakernes anlegg for å skaffe nok vann til barkemøllen på Kalfaret.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

BERETNING OM VIRKSOMHETEN I 2016

Årsmøtet ble holdt 28. april på Fløirestauranten. Styrets leder Erling Birkeland ønsket de 70 frammøte velkommen.

Geo A. Wilson ble valgt til ordstyrer og Jørgen Frønsdal til referent. Til å underskrive møteprotokollen ble Åse Endresen og Steinar Karlsson valgt.

Beretningen om Selskapets virksomhet for 2015 ble presentert. Det var ingen spesielle merknader til denne.

Styreleder orienterte sammen skogmester om aktuelle saker som Selskapet arbeider med. Disse var blant annet ny trappesti mot Ulriken og grusing av Fløisvingene.

Styrets leder gikk der etter gjennom regnskap, styrets årsberetning og revisjonsberetning for 2015.

Årsberetning og årsregnskap ble enstemmig godkjent.

Kontigenten for 2017 ble fastsatt til 300 kr.

Øivind Øvrebotten fra valgkomiteen ledet valget. Som styreleder ble Erling Birkeland gjenvalgt.

Som styremedlemmer ble Gunnar Knudsen og Anne K. Irgens gjenvalgt. Etter dette består styret i Selskapet av: Erling Birkeland – styreleder, styremedlemmene Tor Fossen, Eva Katrine Taule, Geo Wilson (nestleder), Anne K. Irgens, Gunnar Knudsen og Janet Wiberg (repr. for Bergen kommune) med personlig varamedlem Trond Wathne Tveiten (repr. for Bergen kommune).

Som ny valgkomite ble Gunnar J. Alsaker (etter innstilling fra valgkomiteen) og Øivind Øvrebotten (etter innstilling fra styret) valgt. Styret oppnevner siste medlem av valgkomiteen.

Styret fikk fullmakt til å velge revisor for 2016.

Etter årsmøtet holdt snekkermester og fjellbonde Geirr Vetti et kåseri over: «*Høyt og lavt med sherpaer i Norge, og fra gården til Geirr på Skåri i Luster.*»

Planting/rydding

I 2016 ble det plantet 6400 gran (*picea abies*), og 500 furu (*pinus sylvestris*). Tilsammen 6900 planter. Hovedparten (5000 gran) ble plantet på et areal som nylig er avvirket i Isdalen. I Brakedalen/Isdalen ble det plantet 1400 gran, der ung planteskog blåste ned under «Nina-stormen» i 2015. Furuplantene ble satt ut i Munkebotn. Alle granplantene er behandlet mot gransnutebiller (*hylobius abietis*).

Tømmeruttak på Sandviksfjellet.

Foto: EI

Flere mindre skogområder ble ryddet og stelt i løpet av året. I første rekke prioriterer vi områdene nær spaserveiene. Men også andre områder blir prioritert, der det er et potensiale for å få fram kvalitetsskog.

Hogst

Også store deler av 2016 ble benyttet til å rydde skog etter ekstremværet «Nina», som i 2015 la store områder med skog i bakken på Selskapets områder.

I 2016 ble det totalt avvirket 350 m³ gran/sitkagran for salg. Virket ble omsatt gjennom Vestskog SA. Kjøpere var hovedsakelig Granvin Bruk, og skogsindustrien i Tyskland og Sverige.

I tillegg ble det avvirket 50 m³ tømmer til eget sagbruk, og om lag 30 m³ til produksjon av ved. All hogst og framdrift ble utført av ansatte i Byfjell-skogene A/S. Total hogst i 2016 ble etter dette 430 m³. Størparten av virket til egne sagbruk blir brukt til stimateriell, grindverksbygg og materialer til vedlikehold av bygg og anlegg.

I juni bidro Selskapet med øvingsområde for studenter fra Hjeltnes vidaregåande skule avd. trepleieutdanning. Bøketrærerne i Fløiveien ble da trimmet og regulert for døde greiner. Disse bøketrærerne trenger en kontinuerlig trepleie, med fjerning av slike greiner, som ellers kan være en fare for turgåere på dager med sterk vind. Mange av greiene er nemlig grove og tunge, og er ubehagelig /farlig å få i hodet.

Siste uken i desember var det uværet «Urd» som slo til. Heldigvis var skadene på skogen begrenset, men særlig i området omkring Tippetue er det flere ustabile skogkanter hvor vindfall kommer lett. Så også denne gangen, med selvfølgelig «fulltreff» på flere gjerdepunkt.

Veier og stier

Periodevis kom det mye nedbør i 2016. Dette gjorde betydelige skader på Selskapets mange veier, selv om Dugnadsgjengen, Selskapets ansatte og andre kontinuerlig jobber med å holde grøfter og stikkrenner åpne og rene for kvist og kvast. Vi har de senere år skiftet ut mange stikkrenner til større dimensjoner. Dermed har vi unngått de store skadene. Men vi har fortsatt flere stikkrenner som trenger å skiftes.

Hovedarbeidet i 2016 var arbeid på veiene omkring Nedrediket, og mellom Sandviksfjellet og Munkebotn. Veiene her er bratt og svingete, og er derfor krevende å holde vedlike. Men også mange andre veier ble det jobbet med i 2016.

I Våkendalen sluttførte vi arbeidet med restaurering av bruene over Stor-elven, der veien til Tarlebø tar til. Nye brofundamenter ble støpt. Fra Spenncon i Blomsterdalen kjøpte vi broelementer som ble lagt på plass.

Dette gjør tilkomsten til skogområdene øst for elven mye bedre, også for tyngre og større maskiner. Her står store mengder tømmerkog, som ble plantet etter at gårdene ble fraflyttet for å sikre bergenserne godt og stabilt drikkevann. Selskapet kan om noen år begynne å høste fra denne skogen.

For å bedre tilkomsten til området vest for hovedveien gjennom Våkendalen ble det bygget 70 meter traktorspor. Skogen langs kraftlinjen gjennom dalen hugges jevnlig, for å unngå linjebrudd og fare for overslag. Da er en slik vei nyttig å ha.

Trevelt etter uværet Nina gjorde mye skader på rørgjerdene i Tippetue, Fløysvingene og Hesteborgveien. I løpet av vårparten 2016 var alt fixet og på stell – inntil trevelt etter uværet Urd siste uke i desember, fikk inn noen fulltreffere med knekte gjerdene som resultat. Reparasjonene er både tidkrevende og kostbart. Men Selskapet setter sin ære at gjerdene skal se presentable ut.

Fra den nye skogsveien på Eidsvågsfjellet.

Foto: EI

Den nye skogs/turveien over Eidsvågsfjellet, mellom vanntårnet som ligger øverst i Øyjorden og lufteluken til Eidsvågstunnelen, ble slutført i 2016. Veien er blitt en stor suksess – til tider er det rene folkevandringen. Nå kan en gå tørrskodd fra Lønborg til Rundemanen – uten å gå på trafikkert vei!

I sum ble det således i 2016 lagt ned betydelige ressurser med veier og stier. Foruten arbeidsinnsatsen utgjør innkjøp av grus til 100 000 kr en betydelig kostnad, men dette er jo et av kjerneområdene for virksomheten vår, og er noe alle brukere av Naturparken setter stor pris på.

Skilt/benker/rastehytter

I storparten av forvaltningsområdet ble et satt opp nye turskilt i 2016 – i tråd med den nasjonale skiltstandarden. Bergen kommune v/ Byfjellsforvalteren er ansvarlig for dette arbeidet. Skiltplanen er utarbeidet med representanter fra bl.a. Bergen kommune, Bergen og Hordaland Turlag, Skogselskapet og grunneierlagene i området.

Langs den nye veien over Eidsvågsfjellet – er det med støtte fra G.C. Rieberfondene – satt opp tre nye benker.

Kontinuerlig og årlig vedlikehold av bord, benker, gapahuker og grindverk er som vanlig og utført i 2016.

Litt om selskapets eiendommer

- ***Øvre Bleken gård***

Det gamle våningshuset og høyloftet på Øvre Bleken gård blir brukt til utleie. Byggene ligger som noen «perler» i Fjellsiden. Mange ser disse som attraktive å leie til små og store arrangement. Husene og området krever mye vedlikehold. I den bratte skråningen mot Fjellveien ble det i 2016 utført sikringsarbeid mot jord/steinras. Videre ble det gjort dreneringsarbeid rundt høyloftet, for å hindre vannsig til kjelleren.

- ***Nybygget***

Bygget som inneholder kontorer, garderober, pause/møterom og garasjer.

- ***Fjellveien 34, 36 – Festetomter Solheimslien***

Både Fjellveien 34 og 36 er utleid. Skogmesterboligen ble malt i utvendig i løpet av høsten 2016. Festeavtalene vi har i Solheimslien gir årlig en pen inntekt til drift av Selskapet.

Styrets arbeid

Det har i løpet av året vært avholdt ni styremøter og en befaring. Erling Birke-land og Geo A. Wilson har fungert som henholdsvis leder og nestleder i styret.

Årets befaring var lagt til trappestien OPPstemten på Ulriken 14. juni.

Styret tok her del på sherpaenes sermoni – hvor bønneflaggene ble heist, som symbol og beskyttelse for å bringe lykke i arbeidet.

Mye av styrets arbeider ble som vanlig gjort i komiteene, og verdifullt dugnadsarbeid er utført gjennom deres virke.

Selskapet har følgende komiteer som rapporterer til styret:

Dugnad i Tippetue.

Foto: EI

Friluft- og medlemskomiteen sitt mandat er todelt:

- 1) Arbeide med medlemsverving og medlemstiltak, guidede turer og internettsider.
- 2) Arbeide med friluftsrettede tiltak med særlig vekt på turveier/stier og rekreasjonsmuligheter. For barn skal det spesielt arbeides med muligheter for lek på ski og med akebrett.

MEDLEMMER: Eva Katrine Taule, Anne K. Irgens, Geo A. Wilson, Gunnar Knudsen, Tor Fossen.

Foruten drift av nettsidene/facebook (www.byffjellskogene.no), har komiteen vært ansvarlig for fire guidede turer i 2016 (se eget pkt.).

Dugnadskomiteen, som skal legge til rette for dugnadsarbeid.

Medlemmer: Børre Liland, Erik Ingvaldsen, Tore Tollefsen, Hans Jakob Egeberg.

Komiteen leder Dugnadsgjengen som i 2016 har hatt nok et meget aktivt år (se eget pkt.)

Skogkomiteen med følgende mandat:

- a) Komiteen skal være styrets rådgiver i skogfaglige spørsmål.
- b) Sammen med skogmester skal komiteen se til at Selskapet følger vedtatte standarder for et bærekraftig skogbruk, slik det framgår av Norsk PEFC standard.
- c) Komiteen skal utarbeide forslag til områdevis driftsplaner i tråd med selskapets overordnede strategier og skogbruksplan.

MEDLEMMER: Bernt Håvard Øyen, Axel Ingvaldsen, Tormod S. Jacobsen

Komiteen har gjennom året kommet med innspill/råd til styret og skogmester på skogfaglige spørsmål.

Kulturminnekomiteen med følgende mandat:

- Arbeide med registrering, vern og restaurering av kulturminner i Selskapets forvaltningsområde, herunder bygningsrester, veianlegg, demninger og andre spor av menneskelig aktivitet. Utarbeide kostnadsoverslag og forslag til finansiering og framdrift for de enkelte prosjekter.

MEDLEMMER: Erling Birkeland, Dag Sletten, Øivind Øvrebotten.

Hovedfokus har også 2016 vært vedlikehold av kulturminneløypen i Våken-dalen. Nytt av året er gamle bilder fra dalen, som er kommet opp på sentrale punkt. Dette har gitt opplevelsen av å vandre i kulturminneløypen et kraftig løft.

Øvre Bleken komiteen med følgende mandat:

- Vern og restaurering av den historiske bygningsmassen som Selskapet eier. Hovedbygning, våningshus og løe på Øvre Bleken, skogmesterbolig i Fjellveien 36, Fjellveien 34 samt bygninger på Fløyen. Foreslå bruk av bygningene som er i tråd med Selskapets ånd og formålsparagraf. Utarbeide kostnadsoverslag og forslag til finansiering og framdrift for de enkelte prosjekter.

MEDLEMMER: Tore Tollefsen, Arne Sælen, Jo Gjerstad, Børre Liland, Axel Ingvaldsen, Gunnar J. Alsaker, Janet Wiberg.

Det er i 2016 gjort en plan for opprustning av Stallen på Fløyen. Mye av dette arbeidet er planlagt utført i 2017.

Årsmeldingskomiteen med følgende mandat:

- Hente inn rapporter fra komiteene samt regnskap og årsmelding fra styret. Sørge for at medlemmene får årsmeldingen i god tid før årsmøtet, og så langt som mulig krydre årsmeldingen med artikler fra Byfjellene og skaffe støtteannonser til trykksaken.

MEDLEMMER: Jo Gjerstad, Jørgen Frønsdal, Erling Birkeland, Øivind Øvre-botten.

Historiekomiteen med følgende mandat:

- a) Å samle inn internt og eksternt historiestoff om Selskapet, spesielt fra 1993 og frem-over. Lage system for arkivering slik at også dagens historie lett kan ivaretas.
- b) Arbeide frem mot utgivelse av en bok om Selskapet til 150-års markeringen; innhold, forfattere og finansiering.
- c) Planlegge markeringen av Selskapets 150 års historie.

MEDLEMMER: Erik Næsgaard, Erling Birkeland, Gunnar J. Alsaker, Jo Gjerstad, Dag Sletten, Jørgen Frønsdal.

Arbeidet er kommet godt i gang. Manuset til jubileumsboken er ferdig. Frode Ulvund er forfatter av boken.

Dugnadsgjengen

Dugnadsgjengen hadde også i 2016 et godt arbeidsår. Med sine 32 aktive medlemmer ble 5615 arbeidstimer utført. Gjengen la sin største innsats ned på sentrale deler av Fløyen. Men også andre steder fikk besøk av gjengen, som Våkendalen, samt Eidsvågsfjellet ved den nye tur- og skogsveien.

Det største sammenhengende skogsryddearbeid ble utført i forbindelse med anlegget av den nye vei fra Blåmansveien og inn i lysløypen mot «Donald Duck-bakken» og ned «Vareggmyren» mot Åsebu. På begge sider av den nye veien, og et godt stykke inn i skogen på veiens sider, ble skogen ryddet. Mange trær ble felt og kratt ryddet unna for å lysne og lette inntrykket av den stedvis flotte furu- og granskog. Partier av både rogn og bjerk ble ivaretatt for å få frem et mangfold i skogen.

Fra Fløibanen fikk vi en forespørsel om vi kunne påta oss å føre opp en bu ved Skomakerdiket for oppbevaring av livbelter og årer til kanoene som benyttes på Skomakerdiket. Svaret var et ubetinget ja. Det er alltid kjekt for gjengen å få vist sine ferdigheter også innen tømmer og snekkerfaget, og «Årestuen» sto ferdig tidlig på året.

Dugnadsgjengen har bygget ny bro nord for Eventyrskogen.

Foto: El

Gjengens snekkere måtte trø til igjen da den delvis råtne og sterkt forfalne bro, gjerne kalt «O-broen», måtte rives og bygges opp på ny. Tross et farlig arbeid i et bratt og vanskelig terreng, ble resultatet av beste merke til stor glede for spesielt Turlagets turgruppe som nytter denne trase titt og ofte.

Skogmester Moes vei går fra Brushytten og til Storedikets demning. Innsatsen ble satt inn langs veiens østside, og en skogsrydding helt frem til demningen ble utført. Dette arbeid har ført til at det på enkelte steder langs veien er åpnet utsikt ned mot Storediket.

Av andre større og konsentrerte ryddeoppgaver nevnes skogen langs sørlige del av den nye vei på Eidsvågssjellet, fra Langevannet og opp til «luftetårnet».

Ellers har gjengen i Våkendalen gjenfunnet, åpnet og skiltsatt en snarvei (sti) fra Tarlebø i retning syd-øst mot Hardbakke. På den ca. 1,5 km. lange kulturminneløypen i dalen, ble det satt opp 14 infoskilt med både bilder og navn på de gamle bruk.

Ellers er mange større og mindre oppdrag utført: Skilting og ferdiggjøring av Hestekummen i Blåmansveien. Vaktoppdrag på Ulriken i forbindelse med helikoptertransport av stein til «OPPstemten». Kontinuerlig vedlikehold og utskiftninger av sviller til kloppene på Fløyen. Et vedlikeholdsarbeid som prioriteres høyt. Diverse arbeider innendørs i våningshuset på Sagen,

Nye skilt med gamle fotografier er kommet opp i Våkendalen.

Foto: EI

samt grusing av alléen ned mot Fjellveien. Grusing av praktisk talt hele Fløysvingene, og en årlig grøfterens på høstparten av grøftene i Tippetue og i Fløysvingene. Fjernet og plukket hele 105 bæreposer med papir og annet bross fra veier og stier på Fløyen. Nevnes må også at gjengen har besøkt sine kollegaer på Smøråsfjellet, «Smøråsfjellets Venner», og gitt dem en håndsrekning med sitt arbeid der.

Stor var begeistringen da Bergen kommunes første «Frivilligpris» for 2016 ble tildelt Dugnadsgjengen. Det var fire stolte representanter for gjengen som kunne motta prisen under en tilstelning i Rådhusets kantine, sammen med andre nominerte og interesserte.

Skogselskapets dugnadsgjeng er en humørfylt gjeng med glade pensjonister som tilbringer to dager i uken i herlig natur, nesten hele året gjennom i all slags vær.

Guidede turer

Det ble i 2016 gjennomført tre guidede turer. Om lag 120 deltakere har hatt gleden av å være med oss på kjente og ukjente steder, og nytt godt av våre guiders kunnskaper.

Den annonserte «Fuglesangtur for morgenfugler» ble på grunn av værforholdene dessverre avlyst. Usikre værmeldinger med regn og vind gir ikke mange opplevelser av fuglelyder, så det var ikke noe alternativ til avlysning.

Neste tur var 7 juni og ble kalt «Løvestakken nord fra Melkeplassen». Med Tor Fossen som guide gikk turen på stier som var nye for mange, og førte til ukjente kulturminner i området. Tor har gode kunnskaper om området og formidlet dette på en inspirerende måte.

Etter sommerferien, den 25. august, var det spesialistene geolog Øystein J. Jansen og biolog Brith Natlandsmyr, som gav en uforglemmelig tur med to engasjerte og glade guider. Her fikk vi høre om plantelivet som har overlevd den harde granitten. Spor etter isbreene som smeltet vekk for 10-11 000 år siden ble og funnet.

Sesongen ble avsluttet med en vandring langs den nye turveien over Eidsvågsfjellet, fram til Garpetjern- der det var servering av skogskaffe. Guide var Jørgen Frønsdal.

Besøk-informasjon

Selskapet får jevnlig forespørsel om å være vertskap for ulike grupper fra inn- og utland som ønsker å bli orientert om arbeidet vårt i Naturparken.

Slike oppdrag og besøk syntes vi er positive og hyggelige, samtidig som det bidrar til å profilere Selskapets arbeid. I 2016 var blant annet Statens Skogfrøverk gjester.

På Øvre Bleken gård har vi også ofte besøk av barnehager og skoler, som benytter det flotte uteområdet. Blant annet disponerer Christi Krybbe skole et lite areal som potetåker. Barnehagen i Ladegården er og trofaste gjester.

Grønne lunger er mangelvare i bynære strøk. Området rundt Øvre Bleken er derfor ekstra viktig som lekeområde for barn og unge.

Mannskapssituasjonen

Skogmesteren er den eneste tilsatte i Skogselskapet.

I tillegg har Øivind Olsen vært tilknyttet Selskapet fram til han sluttet 1. mars 2016 etter mange års trofast tjeneste. Trond Trefall har gjennom NAV vært knyttet til Selskapet i store deler av året.

Byfjellskogene A/S

Byfjellskogene A/S er et heleid driftsselskap, som utfører de fleste oppgaver Skogselskapet er satt til å løse. Byfjellskogene leier driftsmidler, og lokaler av Bergens Skog og Træplantningsselskap. Foruten deler av stillingen til skogmesteren, er Yngve Nymark, Sigurd Birkeland, Ola Tormod Presttun og Anders Borgen Brekke (permisjon fra 01.07.16) ansatt. Kjell Ove Lund har i perioder på høstparten, vært innleid arbeidskraft.

Helse Miljø- og Sikkerhet

Det ble i meldingsåret ikke registrert noen brudd på HMS forskriftene/planen. Vi er forskånet for skader/ulykker, i første rekke takket være dyktige medarbeidere.

Legater i Skogselskapet

Nils Edvard Marthinussens legat

Legatet ble opprettet i 2013. Avkastningen av midlene skal gå til vedlikehold av tur- og gangstier på Fløy- og Midtfjellet. Styret har utnevnt følgende legatstyre: Erik Næsgaard (leder), Gunnar J. Alsaker, Einar Marthinussen og Jo Gjerstad.

I 2016 ble det ikke utdelt midler fra legatet, grunnet dårlig avkastning av legatets midler.

Familien Loofts gave

Dette legatet ble opprettet ved dr. Axel Loofts testament av 6. juli 1955. Foruten Skogselskapet, er Bergen og Hordaland Skogselskap, og Naturvernforbundet i Hordaland med i legatet.

Legatets formål er i hovedsak å tilgodese skogplantning og /eller skogskjøtsel i Bergensdistriktet og områder i Hordaland syd for Bergen, samt naturvern slik det fremgår av vedtektene for Naturvernforbundet i Hordaland.

Samarbeid med andre

I 2016 har vi fortsatt vårt gode samarbeid med Fløibanen A/S. De har i sitt budsjett satt av betydelige midler til arbeid i Naturparken, som bli utført av Selskapet. Arbeidet består hovedsakelig av rydding av vindfall, veivedlikehold og ulike forefallende arbeider. I beretningsåret har vi også bidratt med oppsetting av et grindverk som skal nyttes som «geitefjøs» Også Fløirestauranten har vi tett og god kontakt med. Samarbeidet med de nevnte bedrifter gir en typisk vinn-vinn effekt for utvikling og bevaring av Fløyenområdet.

Vår nærmeste samarbeidspartner er Bergen kommune – Bymiljøetaten, og spesielt byfjellsforvalter Jan Robert Brandsdal.

Gjennom Byfjellsrådet har vi god kontakt med Bergen Bondelag, Bergen og Hordaland Turlag, Hordaland Fylkeskommune og Bergen kommune v/Idrettsetat, Bymiljøetaten, Helsevernetaten og Vann og avløpsseksjonen. Denne kontakten er svært fruktbar, og gir nyttige innspill til vårt daglige arbeid.

Medlemstallet

Selskapet har i 2016 fått 44 nye medlemmer. Alle de nye er årsbetalende. Avgangen har vært 67 medlemmer, fordelt på 24 årsbetalende og 43 livsvarige.

Vårt nye medlemstall er etter dette 1841, fordelt på 1177 årsbetalende og 664 livsvarige.

Over tid registrerer vi at antall støtte-medlemmer har en jevn negativ tendens. Dette til tross for diverse vervekampanjer vi har hatt de siste årene.

En del medlemmer faller årlig ut på grunn av manglende melding om adresse og status. Selv etter et betydelig arbeid, vil det alltid være noen som det ikke er mulig å oppspore, og som derved må fjernes fra listene.

Selskapets administrasjon oppmoder medlemmer om å være flinke til å gi beskjed ved slike endringer. Dette kan gjøres på e-post til:

jfr@byfjellskogene.no

Mottatte gaver

Grieg Foundation og G.C. Rieberfondene har som tidligere gitt kjærkommen økonomisk støtte til Selskapets arbeid. Likeledes har vi fått støtte fra Spare-Bankstiftelsen SR-bank, Gjensidigestiftelsen og Oluf Bjørneseth og Hustru Marie Bjørneseth Født Knudzens Fond.

Selskapet etablerte i 2015 Byfjellslauget, hvis formål er å sørge for vedlikehold av byens stolthet og fremste merkevare. Vi takker medlemmene som deler patriotismen og samfunnsengasjementet og det felles ansvaret vi har for våre byfjell, og tar del laug (se eget pkt.)

Jevnlig får Selskapet små økonomiske bidrag fra gode venner av Naturparken.

Midlene er svært kjærkomne, og hver krone blir brukt til pleie og drift av områdene. Av disse giverene er ingen nevnt og ingen glemt.

Styret takker

Styret takker alle ansatte i Skogselskapet og Byfjellskogene A/S for godt utført arbeid. Våre mange ulønnede medlemmer av Dugnadsgjengen, og andre som gjør en innsats i Naturparken takkes spesielt. Andre partnere i Bergen kommune, Bergen og Hordaland Turlag, Fløibanen og Fløirestauranten takkes og for god hjelp og godt samarbeid.

Ulriken over, folkevandring anno 1967. Årstadhytten i bakgrunnen.

Foto: BT

Midt på 1960-tallet truet Trondheim Bergens posisjon som Norges nest største by, noe som falt tungt for bergenserne generelt. I trønderhovedstaden ble det årlig arrangert en turmarsj, «Gråkallen rundt», et typisk resultat av den landsomfattende trimbølgen som den gang gikk over landet. Hva om vi i Bergen kunne arrangere et lignende evenement, tenkte kreative sjeler. Turmarsjen «Ulriken over» ble resultatet, første gang arrangert i 1965. Familier, skoleklasser, kameratgjenger, alle deltok i en stor manifestasjon med et mål for øye: Å slå trønderne. Det klarte man også. I 1967 kom deltakerrekorden. 19 000 tusen spreke bergensere la i vei fra Lægdene, over Vidden, Rundemanen, til mål på Skansemyren. Et slikt antall klarte man ikke å mobilisere i Trondheim. Hva de tenkte der oppe, vites ikke. Kanskje trakk de på smilebåndet av denne patriotiske, litt komiske, kraftanstrengelsen.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

Oppstemten – «Signalstien» mot Byfjellene

Trappestien opp skaret til Ulriken, «Oppstemten», ble vedtatt bygget av Skogselskapets styret i 2015. Vi håpet på at vi ville motta mange gaver i forbindelse med vårt 150 års-jubileum 2018 og ønsket å gi gavene videre til Bergens befolkning igjennom en trappesti opp skaret til Ulriken.

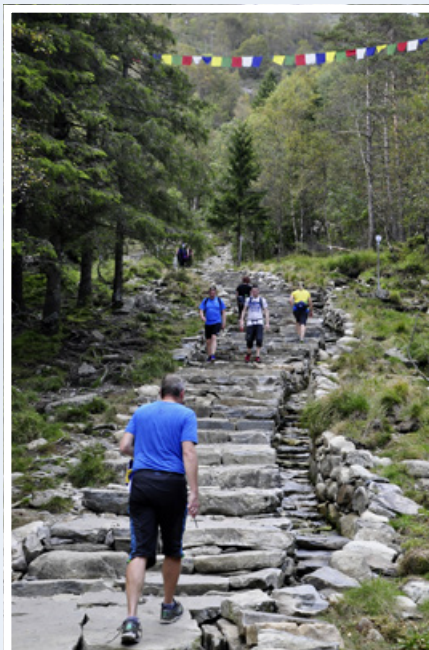
Hvorfor en slik forseggjort trappesti og hvorfor akkurat opp til Ulriken?

De som har gått flere ganger opp og ned til Ulriksmasten de sist 20 årene, har nok observert den kolossale slitasjen på terrenget som er et resultat av ivrige turbein blandet med Bergens nedbør. Nå er det så stor slitasje i terrenget i dette området, at 7-fjellsturen har lagt om løypen sin slik at en «sparer» Bjørndalen for videre store avrenninger.

God hovedsti opp til Ulriken vil få flere til å benytte den, slik at det blir mindre slitasje på de andre stiene, samt at flere med litt redusert fremkommelig kanskje klarer å gå opp eller ned fra toppen.

Det spesielle med Ulriken er at her må en ikke gå både opp og ned, en kan ta banen en vei. Vi som liker å bevege oss i ulendt terreng, blir alle mindre førlig i beina når alderdommen eller sykdom inntreffer.

Målet er å kunne ruste opp andre hovedinngangsporter til Naturparken ved seinere anledning. Skogselskapet har vært en pioner på dette området i snart 150 år ved hjelp av velvillige gaver og lite eller ingen offentlige midler. Ideen med å lette tilkomsten til naturparken lever videre, og blir stadig viktigere i et folkehelseperspektiv.

Erling Birkeland

Hjelp oss å nå toppen!

Alle som vil, kan bidra til finansieringen av Oppstemten ved å kjøpe ett eller flere trinn.

1 trinn koster kr 5000,- Da får du gavebrev, navn i jubileumsboken, + boken som vil utkomme i anledning Skogselskapets 150-årsjubileum i 2018.

Ønsker du å bidra med et mindre beløp, kan du kjøpe en del av en trinn. Du vil da få et gavebrev som takk for støtten.

Ta kontakt med Bergens Skog- og Træplantningsselskap

TELEFON 55 31 49 90 MOBIL 472 54 760 E-POST joergfr@byfjellskogene.no www.byfjellskogene.no

Slik så Fløistuen ut ved åpningen i 1891. Noen år senere ble den utvidet med en ny fløy.

Ukjent fotograf, Billedsamlingen UBB

Fløistuen er ubetinget Bergens kjælebarn. Bygningene eies af Bergens træplantningsselskab. De indeholder en stor «peise-stue» og desuden en del mindre værelser. Udenfor bygningen ligger en stor terrasse, hvorfra man kan se til alle kanter, saa langt øiet rækker. Der gives ikke et herligere udsigtpunkt i Bergens omegn. Det ligger saa høit, at man ser «Viden om lande» og dog ikke saa høit at detaljerne taber sig og glider ud i taagede billeder. Og saa har man fjeldluft, ren, fin fjeldluft.

Sta lidt tidlig op en morgenstund og drag tilfjelds. Drik din morgenkaffe ude paa terrassen ved Fløien, tag dig saa en stille fjeldvandring indover til Blaamanden, spis middag paa Fløien, lad fyre paa peisen, dovn lidt af ved en cigar og en god kop kaffe og stik saa du paa eftermiddagen hen over fjeldkammen og ned ved Starefossen til Bellevue, spis til aftens der og se solnedgangen fra verandaen. Saa kan du gaa ned Forskjønnelsen, naar alle lys er tændt i gaderne. Den dag vil have været dig en god dag, som du længe vil mindes.

O. W. Fasting i «Bergen og hvad Bergen byr». 1907

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

BakerBrun

— ETABLERT 1893 —

www.bakerbrun.no

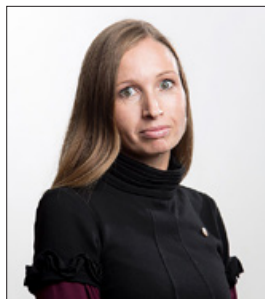
ET PUSTEROM I HVERDAGEN

VI ER UTROLIG HELDIGE I BERGEN som har Byfjellene. Joda, de har Marka i Oslo, men vi har *ekte* fjell og til og med (minst) syv av dem. Det å ha en slik nærhet til natur, opplevelser og avkobling så å si midt i byen – og med god tilgjengelighet uansett hvilken bydel du bor i – er en hverdagsluksus det er lett å glemme. Jeg elsker å gå på tur. Dessverre får jeg ikke gått så mye som jeg skulle, men når jeg endelig klarer å komme seg ut i naturen – bort fra ståk, stress og hverdagsmas – kjenner jeg hvilket enormt overskudd det gir.

Innimellom prøver jeg å få gått en kveldstur med en venninne, eller en nabo – i nabolaget, i bydelen eller opp på Ulrikens topp. Her forleden møtte jeg en venninne for en slik tur, hvorpå hun utbrøt: «Å, nå var det skikkelig godt å komme seg ut!» Hun hadde hatt en hektisk dag på jobb etterfulgt av en masse hverdagslogistikk på hjemmebane, og kjente det som om hun endelig kunne puste ut igjen da hun sto der en mørk, kjølig kveld og skulle ut å gå. Og noen ganger er det nettopp det det handler om – avkobling, pusterom i hverdagen, naturopplevelser og samtidig finfine muligheter for kondisjon. Derfor er vi så heldige som har Byfjellene.

Jeg har gått på Byfjellene siden jeg var liten. Søndagene da jeg var barn gikk vi enten på tur eller på kunstutstilling eller museum. Vi gikk på Løvtakken, Lyderhorn, Fløyen, Rundemannen, Blåmannen, Sandviksfjellet, Fanafjellet, Ulriken og over Vidden. Vi gikk velkjente veier og prøvde nye stier. Mamma hadde en turbok som hun yndet å bruke for å teste nye ruter. Vi endte ikke alltid opp der vi hadde tenkt (turboken var kanskje ikke alltid like presis i sine beskrivelser og vi var kanskje ikke alltid like flinke til å finne veien), men vi fikk desto artigere opplevelser – og glett om vi husker dem. Som for eksempel den gangen vi hadde vært på tur til Lyderhorn og endte ned en bratt, glatt skråning og over en rusten stige som krysset en bekk langt der nede. Det er en morsom historie i etterkant, men vi var ganske skjelvne da vi dristet oss over den stigen. Særlig jeg som har høydeskrekk.

Som student ble Lysløypen på Fløyen redningen min for å sikre litt ski-gåing i en tid da helger og ferier ble brukt til å jobbe. Igjen var følelsen av å komme langt vekk, koble av og finne roen – selv om det bare var få minutter unna sentrum – helt unik. De siste somrene har jeg også tatt med meg barna mine og padlet i kano på Skomakerdiket. Det kan virkelig anbefales.

Å være mor til tre aktive barn er Byfjellene en kilde til adspredelse og rekreasjon, som her i Fløysvingene.

Foto: ØØ

For som mor til tre aktive barn er Byfjellene en kjærkommen kilde til adspredelse og rekreasjon. Barn hater asfalt – mine barn hater hvert fall asfalt. «*Nei, jeg vil ikke!*» roper 6-åringen min hvis jeg sier at vi skal gå på tur og det eneste han ser er en endeløs, asfaltert vei. «*Jeg orker ikke å gå lenger*», utbryter han etter at vi har gått i 5 minutter. Det er som et brudd på hans kreative, utforskende natur å ta ham med på en lang, kjedelig asfaltvei. Hvis vi derimot går en steinete snarvei i Fløysvingene, finner en sti i skogen på Smøråsfjellet eller klatrer opp den bratteste skråningen på Ulriken (der går det faktisk an å gjøre Spiderman-triks!), da er det bare gøy. Og det er imponerende hvor lenge utholdenheten kan vare da.

Så vi har klatret, balansert, løp, lekt og hoppet oss av gårde på Bergens mange fjell, og jeg gleder meg til stadig nye opplevelser på Byfjellene. De er tilgjengelige, de er varierte og de gir oss etterlenget adspredelse, rekreasjon og avkobling i en ganske så hektisk hverdag.

Tenk så heldige vi er som har dem.

Julie Andersland, byråd for klima, kultur og næring

Knatten Café.

Håndkolorert postkort

Fjeldluft. Frisk, let og klar Luft, slik; at du føler dig som et nyt og bedre Menneske baade paa Legeme og Sjæl. Et rundskue saa storslaget og afvekslende: Fra Bergensdalens smilende Ynde, over Svartedigets mørke mørke Rædsel, høit op til de svimlende Fjeldvidder, med de blaanende Aaser langt borte.

«Knatten» ligger der i Høstlandskabets Farvepragt, vinkende og gjæstfri, bydende paa en velkommen Forfriskning efter Opstigningens Besværligheder. Inden Døre er der Hygge og Komfort, og det dyktige Værtskab (Restauratør Kæstel og Frue) sørger for en net og prober Anretning.

Glipen, nr. 42 – 1909

Rundt forrige århundreskiftet oppførte eieren av Lille Starefoss gård (Nystuen) en liten hytte på 4 x 4 meter på den såkalte Knatten, et lite platå i fjellsiden bak gården. Der drev familien et lite bevertningssted. I 1908 fikk hytten en kjøkkenfløy mot øst (bildet). Den fikk et flatt tak med rekkverk, en liten takterrasse. På begynnelsen av 1920-tallet ble anlegget ytterligere utvidet med en overbygget terrasse mot vest. Cafe Knatten ble drevet i den lyse årstid til slutten av 1939. Da krigen kom i 1940 var det slutt. Så kom forfallet og til slutt en kontrollert nedbrenning tidlig på 1950-tallet. Fremdeles kan man finne rester etter anlegget på platået – og utsikten er den samme som den alltid har vært.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

Sandvikspilen anno 1900.

Foto: Anker Andersen, Gamle Bergens billedsamling

Bor man nordenfor Rothaugen, kan man av naturlige årsaker ikke se Fløypilen. Dette var tidligere et savn for travle Sandviksbeboere, og det hevdet seg røster som man mente at man i Sandviken burde få sin egen «værprofet» på fjellet. Som sagt, så gjort. Sommeren 1835 leverte repslugermester Daniel Stoltz en vindfløy av tre som ble satt opp på «Sadelen» på Sandviksfjellet, godt synlig fra både sjø og land. Den sto i mange år, og fylte til gangs sin misjon. Men årene krevde imidlertid vær og vind sitt, og en stormnatt i 1870-årene blåste pilen ned.

Men vindpil måtte Sandviksbeboerne ha. Våren 1879 ble det samlet inn midler, en prøvemodelle ble satt opp, og alt var klart. Den nye pilen ble støpt hos Wingaard i Strømmen, fraktet til Sandviken sjøveien og kjørt opp til Munkebotsvannet.

Søndag 28. september 1879 bar så en rekke karer både stangen og selve pilen opp til «Sadelen». Lett var det ikke, og under de mange pausene ble det servert rikelige mengder krusøl, spekekjøtt og kringler.

Dessverre blåste det så kraftig denne søndagen at selve monteringen måtte utsettes til dagen etterpå. Da stangens nedre del var kommet på plass, ble en liste over giverne plassert i en tom vinflaske og firt ned i bunnen. Deretter ble resten skrudd sammen. Til slutt ble det utropt et rungende hurra. Dagen ble avsluttet med en stor fest i Brulands reperbane.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

Frivillighetsprisen til Dugnadsgjengen

Frivilligprisen er forankret i Bergen kommunes «Plan for frivillighet», og ble delt ut første gang i 2016 under et arrangement for frivillige den 5. desember. Prisen var på kr 50 000,-.

Kriteriene er:

Frivilligprisen skal tildeles en person eller gruppe som har gjort en særskilt innsats innen frivillig arbeid over flere år. Det legges vekt på at arbeidet skal nå bredt ut, og være mest mulig sektorovergripende. Prisen skal være med på å synliggjøre og anerkjenne frivillig arbeid som en ressurs som har både egenverdi og samfunnsverdi.

Juryens begrunnelse:

Dugnadsgjengen på Fløien ble startet i 1997. De var da 6–7 menn som jobbet på kvelden med eget verktøy. I dag består gjengen av 33 mann, alle pensjonister fra 67–87 år, som jobber frivillig på dagtid to dager i uken. Gjengen har depot på «Sagen» med alt som behøves av utstyr, noe av dette er sponset av Fløibanen AS.

De arbeider mest på Fløien-området, hvor de bla. tynner skog, oppretter stier og utsiktspunkter, renser grøfter og renner, reparasjon og maling av gjerder bare for å nevne noe. Alt arbeid som utføres er i samspill med Bergens Skog- og Træplantingsselskap. Dette til stor glede for byens borgere og turgåere. De siste 10 årene er det utført mer enn 40.000 dugnadstimer. Dugnadsgjengen gjør en uvurderlig innsats, og er en veldig viktig ressurs for Bergen. Arbeidet de nedlegger er til allmenn glede og stor samfunnsnytte, og har egenverdi for pensjonistene som deltar.

Skogselskapet er stolt av å ha en slik prektig gjeng i sitt miljø, og gratulerer alle de trofaste dugnadskarene med prisen.

Foto: ØØ

«Gulsteinen» – Jesus lever.

Foto: TH

Skogsveien på Løvstakken har sin særegne historie. Den var Skogselskapets første, anlagt midt i 1870-årene, og førte fra gården Blekenberg gjennom plantefeltene til utsiktspunktet «Skillingsbollen». Videre derfra gikk det en gangsti til Løvstakktoppen.

I sin tid var «Skillingsbollen» et velbrukt utfartssted for folk fra Kronstad og Solheimsviken. Her dro de på piknik lenge før noen hadde hørt ordet, med godsaker i korgene, skjønt de fleste var fattigfolk etter nåtidens målestokk.

I svingene opp til «Skillingsbollen» ligger «Gulsteinen», en stor klippeblokk alle er nødt til å passere. I denne steinen risset tidlig på 1900-tallet murmester Alfred Westerlid sirlig inn inskripsjonen «Jesus lever». Han var dypt religiøs, soknet til Bergen Indremisjon og mente antagelig at turgåerne trengte å bli minnet om dette. Den dag i dag står «Gulsteinen» der og minner om sitt evige budskap, alltid i nymalt utgave.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

Smøråsgjengen og Dugnadsgjengen samlet etter vel utført arbeid.

Foto: BL

Fellesdugnad på Smøråsfjellet

I 2015 fikk Christian Rieber en spesiell gave til sin 90-årsdag fra Skogselskaps dugnadsgjeng, nemlig en dugnadsdag på Smøråsfjellet. 28 spreke dugnadsentusiaster møte frem i et ufyselig vær og gjorde en kraftig innsats. Ferdeig med arbeidet ble hele gjengen traktert med rømmegrøt, kringler og saft.

Dugnaden på Smøråsfjellet ga mersmak. I september 2016 ble det reprise. Her er dugnadsleder Børre Lilands beretning:

Så var tiden inne til igjen å gjeste Smøråsen og gjengen med Christian i spissen. Den 7. september la 26 mann i vei for også dette år å gjøre en innsats for våre gode venner i Smøråsens Venner.

Sammen med Johan (i Smøråsens Venner) var vi blitt enige om i hvilket område vi skulle sette inn vår innsats, og etter litt prat og hilsninger på smøråsguttene, satte vi i gang, – ledet an av våre tre motorsagførere. Mange trær ble felt og enda flere trær ble kvistet opp på stammene. En gjennomgangs-sti laget vi frem til den ytre sti i området, og forøvrig ble terrenget pyntet i et omfang på ca. 100m x 40m. En mengde hauger med grener og stammer ble selvsagt liggende i terrenget, men ettersom årene går vil de sige sammen og gå tilbake til jordsmonnet, lovet vi Christian.

Også ved denne anledning ble vi servert en nydelig rømmegrøt til vår lunsj. Med alt tilbehør, naturligvis. En hyggelig lunsj i det fri, i det fine været, og med så mange likesinnede naturglade dugnadskamerater! En perfekt dag.

Bergen og Skogselskapet har landets største tre

Nå er det slått fast. Den 120 år gamle sitkagranen i lien opp mot Fløyen som er målt til 50,3 meters høyde, og et volum på $28,1 \text{ m}^3$ – er Norges høyeste og største tre. Og veksten er fortsatt upåklagelig på treet, som står ved Hestebergveien, mindre enn en kilometer fra Torgalmeningen.

Dette er to kjempetrær som står rett ved hverandre, det ene som nevnt 50,3 m høyt med et volum på $28,1 \text{ m}^3$, og det andre 48,1 m og et volum på $26,5 \text{ m}^3$. Til sammenlikning tar et fullt vogntoglass med tømmer om lag 30 m^3 .

Våren 2016 klatret og målte elever fra Hjeltnes videregående skole på trepleiekurs trærne grundig. Politiet var også tilstede og godkjente målemetoden.

I 2010 ble en kjempeedelgran (*Abies grandis*) i Kaupanger utropt til landets høyeste tre. Treet som bare er 68 år gammelt ble da målt til 47,2 meter, men er betraktelig mindre i volum. Skogeier Christen Knagenhjelm har vært i kontakt med Skogselskapet, og gir uttrykk for at treet hos dem slett ikke har gitt opp, men står på for å få tittelen tilbake.

Men inntil videre kan vi slå fast at kjempene i Hestebergveien er Norges største.

På Hesteberget ble det i 1890-årene plantet sitkagran. I 1937 ble et av trærne målt til 21 m. I 1964 var treet blitt 30 meter og i 1993 hele 40 m. I juni 2016 ble treet målt til 50,35 m. Til sammenlikning er rådhuset 51 m høyt. På bildet ser man Kristoffer Nerhus, Kyrre Barheim og skogmester Jørgen Frønsdal.

Foto: TH

«Udsikt imod Terlebøe»

J.F.L. Dreier 1827

Prospektmaleren Johan Dreier fra Trondheim laget en rekke bilder fra Våkendalen. På dette befinner kunstneren seg på det eldste tunet på Kobbeltveit. Det ble en gang på 1800-tallet flyttet lengre ned mot elven der man fremdeles finner rester av bruk 2, 3 og 5. Det var i tidligere tider vanlig å sette opp nedrevne hus på nye steder. Tarlebø er bygningene man ser til høyre i bakgrunnen. Det var ikke mye skog i Våkendalen tidlig på 1800-tallet. Da Bergen kommune i 1903 kjøpte Kobbeltveit var det fem bruk på gården.

Som nabogårdene Hardbakka og Tarlebø lå Kobbeltveit opprinnelig under Lungegårdsgodset. Første gang man hører om gården er i en skatteliste i 1603. De første beboerne dukker opp i 1646, Olle Johansen og Tore Haldorsen med familier. Kobbeltveit ble på slutten av 1600-tallet eid Kirsten Bildt, Vincent Lunges oldebarn.

Da Dreier i 1827 var på besøk på gården eide Elling Olsen bruk 1 og Mons Nielsen bruk 3. Kanskje det er disse personene Dreier har avbildet. Personene til høyre er byfolk på søndagstur. Det ser man tydelig på klesdrakten.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

Når Ulriken kler seg i lilla.

Foto: TH

Han burde vært bedre kjent og mere sunget, Svend Svendsen. Han skrev en lang rekke viser som for de fleste sitt vedkommende hadde med Bergen å gjøre, byen han bodde i og byen han elsket. Noen av visene var humoristiske, noen var stemningsskapende. Han var ikke den første som oppdaget lillaskjæret over Ulriken når bjørkene gjorde seg klare til å springe ut, men han er den eneste som har skrevet vise om det.

*Kan kje en stakkar få dilla,
Når han får plusselig se:
Ulriken kle seg i lilla
like te nerenfor kne?*

*Michelsen sjøl i sjaketten
Snur litt på hovve og glor.
Grieg nytter den menuetten
Han hadde sånn flaks me i i fjor.*

Svend Svendsen (1918–1995) var skuespiller og visedikter. De fleste av hans tekster ble fremført i radioprogrammet «Søndagsposten».

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

NOE OM OPPSTEMTEN, LÆGDEBOTNEN OG ULRIKEN

Av Dag Sletten

1. En jubileumsgave

Bergen Skog- og Treplantningsselskap skal i 2018 feire sitt 150-årsjubileum. En planlagt markering er ferdigstilling og innvielse av den påbegynte trappestien «Oppstemten» i Lægdebotnen, fra Steinen i Skiveien til TV-masten på Ulriken. Dette skal bli Selskapets jubileumsgave til byens befolkning. Trappene blir bygd av nepalske sherpaer, og trappene er allerede lagt nesten opp til Hesthaugen. Som ved Steinen skal her bygges rasteplass for turgåere.

Fra gammelt har det i bunnen av Lægdebotnen gått en sti fra Steinen og opp til Ulriksskaret og Ulrikstoppen. Etter at det ble lagt kraftkabler fra Øvre Sollien til TV-masten, begynte turgåere å gå langs grøften også fra Hesthaugen og opp, der det tidligere ikke var sti. Langs hele grøften har turfolk og rennende vatn skapt kraftig erosjon. Dette har vært en viktig grunn for at Skogselskapet skal bygge også den øvre delen av Oppstemten i dalbunnen, der gamlestien gikk.

2. Terrengforhold og stedsnavn

I det følgende skal vi se litt på området omkring Lægdebotnen.¹ Navnet er etter gårdsbruket **Lægdene** nord for hovedgården **Landås**. Botnen avgrenses i vest av fjellryggen Langrenen. Denne går fra Broen i Skiveien og opp til Ulriksskaret like nedenfor (vest for) TV-masten. Fortsettelsen av Langrenen ned mot Svartediket heter Ulrikseggen. Den midte delen av Langrenen er kalt Kuskoltane på grunn av to markerte framberg her. Fjellnakken nedenfor, der kraftmastene står, heter Aksla.

Der TV-masten kom, var tidligere et lite tjern. Ut mot vest lå to kampesteiner, som unger likte å klatre oppå og kripe under. Steinene ble sprengt bort under byggingen av Ulriksbanen. Like ved sto grensemerket Lillevarden. På den knapt 40 meter høyere toppen i øst står bare sørgelige rester av den gamle Storevarden. Øverst i Lægdebotnen smalner terrenget og går over i Ulriksskaret, som fører ned mot Isdalen. Øverst i skaret ligger Garpevatnet.

Lægdebotnen sett fra Landås. Til venstre Aksla ved kraftmastene og Langrenen med Kuskoltane. De to lyse, krumme feltene oppi botnen er kabelgrøften ovenfor Hesthaugen og grasvekst nedenfor septiktanken.

Foto: DS 2010

Garpevatnet øverst i Ulriksskaret. Stien opp Ulrikseggen fra Isdalen går forbi her.

Foto: DS 2008

Navnet kan ha sammenheng med hanseatene på Bryggen. Ulriksskaret var middagsmerke for bønder på Kobbeltveit.

Mot sørøst avgrenses Lægdebotnen av Strengkekammen og Landåseggen (Lorthaug). I fjellsiden nedenfor er flere smale, men markerte hyller. Landåstona er den lange hyllen like under Strengkekammen. Ulrikstona går nedover like under fossen fra Øvre Lægdetjørna. Her er grov røys.

Midt i Lægdebotnen er den lille flaten Hestehaugen, der Lægdenes beitedyr likte å slange seg. Videre nedover forbi Steinen i Skiveien smalner botnen inn, og bekken går i små fossegjel ned til Broen og bebyggelsen, der lendet igjen vider seg ut. Fra Hildrane flater terrenget ut mot sørøst i lange myrdrag med tett krypfuru til Nedste Leinane.² Landåsfjellet med topper på litt over 400 moh, bølger seg videre sørover til Nattlandsfjellet. Her ligger Nubbevatnet og tre småtjern.

¹ Mange stedsnavn i denne artikkelen er overlevert av bønder i tidligere Årstad herred samt i Sædalen, og her er nynorsk form beholdt.

² Det vi nå kaller Korketrekkeren, het tidligere Øvste Leinane.

3. Eiendomsgrenser på Ulriken

Fram til reformasjonen i 1537 var Byfjellene fellesbeite for gårder i Årstad og Fana; dyrene gikk «horn mot horn». Men da de fleste eiendommene ble kjøpt av byborgere på 16- og 1700-tallet, ble det trukket opp grenser i fjellet. Men liksom beitedyrene holdt mange av gårdeierne dårlig rede på grensene, og det oppsto mange konflikter.³

Storgården **Årstad** eide opphavlig hele Svartedikets nedslagsfelt, det vil si både Våkendalen med Blåmannsvatnet og store deler av Rundemannen, Vidden og Ulriken. Utmarksgrensen ble gått opp i 1703.⁴ Over Vidden strakte den seg sørover til Haukelandsstikken ved Turnerhytten. Herfra grenset Årstad mot Landås nordvestover Hisdalskultane til et punkt litt sørøst for Storevarden. Resten av linjen opp til denne varden var skille mot **Haukelands** mark. Årstads skille mot Haukeland gikk videre vestover fra Storevarden til Lillevarden, der TV-masten står, og så i samme retning helt ned til et merke like nord for der Barneklubben ligger.

Gården Årstad eide altså hele dalen der Skomakervatnet ligger. Men i en ny befarings i 1776 ble Haukelands utmark pussig nok utvidet med en spiss fra Ulrikstoppen og ned til utløpet av «det lille Skomagerkjøn». Dette var i strid med avtalen fra 1703.⁵ Bekken Fossane går fra Skomakervatnet og bratt ned til Isdalen. Sterk nordavind kan føre vatn og skum fra fossene langt opp mot Ulrikstoppen. Av dette kan bekken ha fått navnet *Skomå eller *Skoma. Og i flere kilder fra tidlig på 1900-tallet er Skomakervatnet kalt Skomavatnet.

Haukelands skifte mot Landås gikk vestover fra punktet sørøst for Storevarden, forbi nordsiden av Lægdetjørna, så tvers over øvre del av Lægdebotnen, over Langrenen og ned til et merke på Hågardshaugen ovenfor fotballbanene ved Skiveien (Johan Blytts vei). I en rettssak i 1777 ville Årstads eier ha en bit av Haukelands del av Langrenen, men grensen fra 1703 ble stadfestet.⁶ Sør i Ulrikområdet ble fjellgrensene til gården **Landås** bestemt i en åstedsbefaring i 1776.

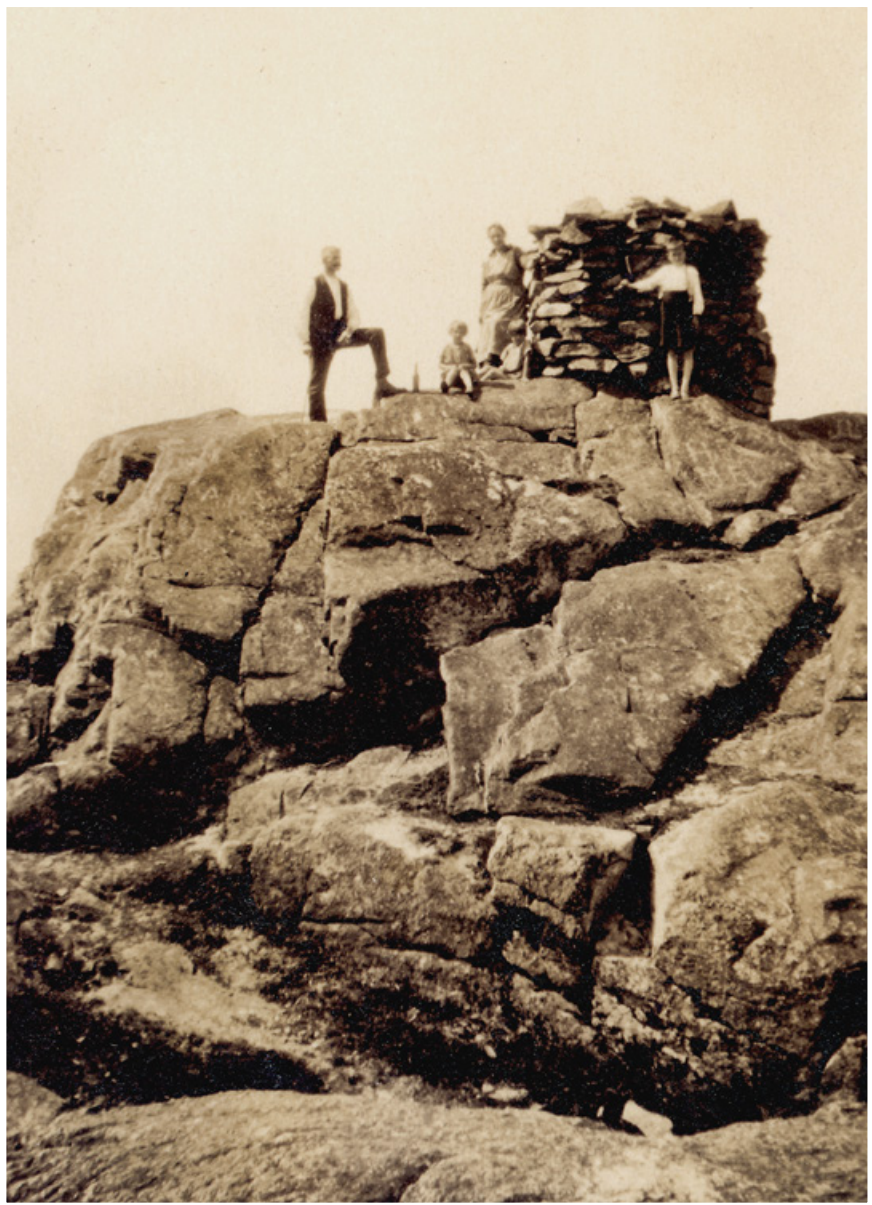
Den nordligste delen av Landås' eiendom ble lagt under bruket Lægdene, som på 1700-tallet het Lille Landås. Bruket hadde en bein utmarkslinje mot hovedgården fra Hisdalskultane, til nordenden av Langevatnet (Vassdalsvatnet), over Landåseggen og ned til grensemerket Stikka ved toppen av

³ Se artikkel om byfjellsgrensene i Skogselskapets Årsberetning for år 2002, s. 35–48, eller på <http://www.byfjellskogene.no/kulturminner/>.

⁴ Nordhordland Sorenskriveris Protokoll nr 28 fol 55: Grenseforretning 21.05.1703 på Årstad gård.

⁵ Nordhordland Sorenskriveris Panteboksutskrift nr 2B, s.230; 1776.

⁶ Nordhordland Sorenskriveris Protokoll nr 46, fol. 330b, Grenseforretning 05.05.1777 på Årstad gård. Her tas opp en tvist mellom gårdeierne på Årstad og Haukeland angående gårdenes grenser, og sorenskriveren krever åstedsbefaring. Den ble foretatt sommeren 1777.

Tre kamerater fra Haukeland bygde i 1916–18 hytten Fjellsol ved Øvre Lægdetjørna. Her er folk fra eierfamilien Kobbeltvedt ved grensemerket Ulriksvarden (Storevarden) omkring 1920.

Foto utlånt av Ove Kobbeltvedt

Skiveien. Fra dette gikk skiftet ned til der Lærerhøyskolen var. Lægdene rådde altså over det meste av Lægdebotnen, mens den aller øverste delen tilhørte Haukeland.

Langs de fleste av de nytrukne grensene ble det bygd steingarder som skulle holde beitedyr på plass. I Ulrikslien er der rester av flere slike, og flaten ovenfor parkeringsplassen i Skiveien heter Hågardshaugen.⁷ Botnagarden gikk på tvers av fallinjen nedenfor Broen i Skiveien, og Tverrgarden sperret Lægdebotnen ovenfor Steinen. Også i Landåslia finner vi rester av steingarder. Her gikk lange løypestrenger som ble brukt til å frakte is og brennetorv ned fra fjellet. Ved Nubbevatnet og Sleiretjerna står ennå to løypestrengsgalger.

4. Vegetasjon og dyreliv

Fram til om lag 1950 var beitetrykket på Byfjellene mye større enn i dag. Også bøndernes sviing av lyng og brake gjorde fjellene nakne. Men noe skog fantes. Lien nord for Stemmevatnet het Sæterskogen. Også i de nedre delene av Lægdebotnen og i Landåslia var der lauvskog. Moses, den siste bonden på Lægdene, har fortalt at det var kolmiler vest for bekken mellom Broen og Steinen i Skiveien. Rester av dem kan sees.

Årstad var eget herred til det gikk inn i Bergen i 1915. Det hadde et skoglag som plantet gran- og furufelt.⁸ Tidlig på 1900-tallet satte Turnforeningen ned gran i Vasslien ved den første hytten sin. Feltet ble kalt Blytteskogen, og ennå fornyer det seg og sprer frø. Omkring på Ulriken står små, gamle granklynger, ikke minst ved fritidshyttene. Bergen Turlag plantet furu i Lægdebotnen på 1950-tallet. Av frø fra de mange plantefeltene spretter det opp granstiklinger øverst på Ulriken og Vidden.

I Hestedalen på Ulrikens framside arrangerte Lægdene Velforening i 1967 en internasjonal planteleir for gutter. Man mente at skred truet i fjellsiden, og at trærne skulle «eliminere disse farene» og åpne for friluftsliv.⁹ I løpet av den regnfulle sommeren ble det satt ut et stort felt med furu, høyt over den øvrige tregrensen.

Før Den Andre Verdenskrigen jaktet grunneiere på storfugl på Ulriken og omkring Lægdebotnen. Øst for den gamle bygrensen drives ennå jakt. Grunnleien til hytten Valhall ved Øvstegjelsvatnet gir «gudene» jakt- og fiskerett

⁷ Navnet kommer av ordet «hagagard», som betyr 'gjerde'.

⁸ Universitetsbiblioteket i Bergen: «Aarstad skoglag. Beretning om Aarstad skoglags virksomhed i første tiaar 1902–1912. Bg., 1912 (?)»

⁹ BT, 08.07.1967.

Kraftig østavind løfter opp skum fra elven Fossane som renner ut fra Skomakervatnet (Skomavatnet).

Foto: DS 2011

her.¹⁰ Ravn liker seg godt der folk har lagt igjen noe av nisten. Også ekorn, røyskatt og småfugl trives, og i Ulrikens sør- og østlier er der mye hjort. Om vinteren ser vi spor etter rev og hare, men de viser seg nødig fram. Småørret er det i mange av vatnene.

5. Klima og naturhendelser

Beiting, lyngbrenning og avskoging holdt som nevnt skoggrensen på Byfjellene unaturlig lav fram til ca. 1950. Busker og trær har derfor krøpet fortore oppover enn temperaturstigningen skulle tilsi. Dette bekreftes av at inngjerdete granfelt allerede tidlig på 1900-tallet trivdes i nesten 600 meters høyde.

Ved østavind etter større snøfall går det flakskred fra Strengeskammen og Landåstona. I vintrene 1917 og 1918 ble det målt over 70 cm snø i Bergen sentrum. Moses Lægdene har fortalt om et voldsomt snøskred fra øvre del

¹⁰ Bergensernes Fjellverden II, s.182.

Vinteren 1979 gikk et snø- og slapseskred i Lægdebotnen. Broen i Skiveien ble skadd.

Foto: DS 1979

av Lægdebotnen i 1917.¹¹ I det skogløse terrenget fikk skredet fritt løp, og det gikk helt ned dit Lærershøyskolens bygg står. Her lå snøhaugene ennå ved St. Hans. Et skred gikk samme sted i det snørike året 1979, og Broen i Skiveien ble delvis ødelagt.

Den 16. mars i 1770 var det riktig ille. Det som en bergensavis kalte «en virvelvind», knuste husene på gården Bjørndalen nord for Haraldsplass.¹² Tre småbarn ble drept og mange skadd. Dette kan ha vært et snøskred fra Hestedalen.

Vind har skadet eller flyttet flere hytter på de østre Byfjellene, f.eks. Nornenhytten, Arken og Lidskjälv. Lynnedslag gjorde at Turnerhytten brant i 1985. Orkanene i 1949 og 1994 gjorde store skader. I 1994 ble deler av den øvre stasjonen på Ulriksbanen revet bort, og noe havnet i Øvre Lægdetjørn ved hytten Fjellsol. Vinteren 2015 gjorde storm og snøfall enorme skader på både lauv- og nåleskog. Skiveien var lenge sperret av nedblåste graner, og det flotte furutreet ovenfor Broen ble kraftig ribbet.

¹¹ Bergensernes Fjellverden I, s. 42.

¹² Bergen Adressekontors Efterretninger nr 13, 1770. Jf tidsskriftet «Naturen» 1925, s. 187f.

Ruin av Steinhuset i Kalveråka nedunder Kuskoltane på Langrenen. Her bodde Døve-Martin noen år i mellomkrigstiden.

Foto: DS 2009

Omkring år 1900 nørte turgåere opp et kaffebål der Broen i Skiveien seinere kom. Varmen løp ut i terrenget og opp hele Lægdebotnen til Strengeskammen. Langs Skiveien og under Ulriksbanen var der fra 1950-tallet og utover mange påsatte lyngbranner. Våren 1960 tente en pjokk på en mark i Øvre Sollien, og brannen gikk helt opp til Galgehaugen, der grindbygget Perabu står. Den siste brannen på Ulriken var en hissig svie på Kuskoltane i mai 1999.

6. Bygninger og ruiner

I Byfjellene hadde bønder små stølshus med utstyr som trengtes til melking og tilsyn med buskap. Stølstufter finner vi på kollen Hedna ovenfor Haraldsplass, langs foten av Landåsfjellet, og i Sædalsområdet. Et stykke sør for hytten Små-Gimle ligger en tydelig ruin av noe som kan ha vært en støl eller en jakthytte.¹³ I et søkk rett ovenfor er en liten mur som ligner en skyteskår.

¹³ Den er ikke registrert i bokverket «Bergensernes Fjellverden».

Under byggingen av TV-masten og Ulriksbanen brukte man en provisorisk anleggsbane fra foten av Montanabakken og oppover like sør for der Ulriksbanen går i dag.

Foto: Ove Kobbeltveit 1960.

Ovenfor Lægdebotnen står flere lags- og privathytter. Like under Storevarden er Vardebu og Ulvehylet. Innenfor Strengkekammen står Fjellsol, Breidablikk, Stormfuglen, Årstadhytten og Djervhytten. Strengkekammen fikk navnet sitt etter en transportstreng fra Hildrane og opp hit. På denne sveivet man opp materialer under byggingen av Årstadhytten og Djervhytten omkring 1930. Nord på Hildrane står ennå en trommel som kan ha blitt brukt til å stramme bærekabelen. I 1933 ble en gutt drept da han falt ned fra strengen ved sveiven oppå kammen.

Fra litt før 1920 til begynnelsen av trettitallet bodde en kar fra Sogn i et lite hus som han hadde bygd oppi Lægdenes utmark under vestsiden av Langrenen. Han gikk under navnet Døve-Martin og Gamle-Martin, og huset ble kalt Steinhytten.¹⁴ Grunner like ved viser at Martin hadde flere hus her. Boligen var fraflyttet midt på 1930-tallet, og den brant noen år seinere.

I Urane like nordenfor er det rester av små bygninger i et nokså uveisomt terreng. Disse kan ha vært guttehytter, om de ikke var utsiktsposter for

¹⁴ Bergensernes Fjellverden II, s. 258f.

Snekkerbedriften på Vognstølen lå der Nattlandsveien 19 er i dag, dvs helt øverst i Christieparken. Eierne brukte Øvre Lægdetjernet som magasin i tørketider.

Ukjent fotograf
(Fotomuseum Bergen)

okkupasjonsmakten. For nede på Ravneberget og Skottberget hadde tyskerne radiostasjon, kanonstillinger og flere bygninger. De hadde planer om en æreskirkegård like ved der Vandrerhjemmet står.

TV-masten, driftsbygningen og Ulriksbanen ble bygd i tiden 1959–61.¹⁵ Byggematerialer og utstyr ble fraktet opp på en anleggsgbane. Med kompetanse fra skolesløyden bygde også Landåsgutter i fjellet. Materialer ble gjerne «lånt» på byggeplasser. Rester av gutteslott finner vi mange av på Ulriken. I 1955 kom en liten brushytte like nedenfor Broen i Skiveien. Den ble stengt i 1983 og revet året etter.¹⁶ De nyeste bygningene ved Lægdebotnen er grindverksbyggene «Perabu» ved Stikka og «Ravnegrind» nedenfor Broen i Skiveien.¹⁷ Sør på Landåsfjellet var der fram til 1940–50-tallet like mange hytter som på Ulriken. Baunehytten er søndagsåpen og er et populært turmål for familier.

Nesten alle vatnene og mange flate myrer i Byfjellene har vært demmet opp av bønder, møllere og av Bergen Kommune. Demningen for Nubbevatnet på Landåsfjellet var nok først satt opp av bønder i Nedre Sædalen, men seinere påbygd av Idrettslaget Baune. Også ved utløpet av Øvre Lægdetjerna står rester av en gammel stemme. Den kan først ha vært bygd til kverner på Landås. Vatnet ble seinere brukt av en snekkerbedrift på Vognstølen. Når stemmen skulle åpnes, ble unger gjerne med til fjells. På hjemvei kappsprang de med vatnet som de hadde sluppet ut.

¹⁵ Om Telenors anlegg og Ulriksbanen: «Bergensernes Fjellverden», bind I, s. 94ff. og s. 172ff.

¹⁶ Bergensernes Fjellverden II, s. 115f.

¹⁷ Navnet Perabu er etter «Per i Træet» (Peder Nilsen), bonde på Øvre Landåstræet. Han guidet kong Oscar 2. på en tur til Ulriken i 1865. Jf «Boken om Landås», s. 154 og 180.

7. Stier og veier

a. Drifteveien fra Voss

Fra Voss kom driftekarer til Bergen med kveg som de skulle selge levende eller nyslaktet til byfolk. Salget foregikk på markedet på Haukeland i Årstad ved Mikkelmesse i slutten av september. «Mikkelsdagen» var en bergensk høytid av de store med handel, spill, dans og fyll.¹⁸

Driftekarene holdt seg helst høyt til fjells for å unngå konflikter med lokale bønder.¹⁹ Ferden gikk fra Voss over Bergsdalsfjellene, Skulstad, Gullfjellet og sørsiden av Ulriken. På det siste stykket må driftene ha fulgt de lokale bøndenes byvei i Ulrikens sørside. Fra Langedalen i Arna gikk den i liene ovenfor Brattland og Erdal, og videre med murer og trappetrinn gjennom Vasslia til Landåsdaalen og Stikka ved toppen av Skiveien. Så gikk den bratt ned i Lægdebotnen, der den krysset Skiveien og bekken mellom Steinen og Broen. Den øvre delen av dette strekket er i dag tilgrodd, men fra bekken til Broen er den ennå i bruk. Herfra gikk driftene ned til Vognstølen eller over Ravneberget og ned til tunet på Haukeland.

Mot slutten av 1700-tallet begynte man å bygge kjørbare veier. Driftene har nok fra da av fulgt postveien om Midttun og Nattland. Mikkelssdagen på Haukeland ble holdt i hevd til 1850, da en ny eier av Haukeland gård satte en stopper for tradisjonen. Og fra 1883 gikk kjøttransporten til Bergen med Vossebanen.

b. Lokale stier og veier

I en beretning fra 1779 om Årstad herred fortelles om en tur til Ulriken.²⁰ Forfatteren anslår her Ulrikens høyde til 610 moh. Han tar en tur opp hit og beskriver terreng, planter, dyreliv og værforhold. Hvor han gikk, fortelles ikke, men han kom ned på Lægdene.

Fra gammelt har det gått mange lokale stier på Ulriken. Opp fra Broen i Skiveien går en mye brukt sti til Aksla og videre oppover til Langrenen. Fra Aksla går en avstikker til Gamle-Martins hustuft (jf. pkt 6) og bort til den gamle slalåmbakken (Montanabakken). Stien opp Kuskoltane krysser et stup hvor det ikke er mye å holde seg fast i, og den egner seg ikke for småbarn.

Den gamle Hestekleiva på framsiden av Ulriken ble brukt av bønder som hadde beitedyr i fjellet. Stien er ennå mye i bruk. Fra parkeringsplassen ved Sekundærstasjonen går den i store slyng opp Sveane under Ulriksbanen til

¹⁸ <http://www.bergenbyarkiv.no/aarstad/archives/kvegmarked-pa-haukeland/1866>

¹⁹ Om denne trafikken har Hans E. Kinck skrevet det dramatiske diktet «Driftekarer» (1908). Se også <http://samnanger-historielag.no/wp-content/uploads/2012/06/Samnanger-2004.pdf>

²⁰ Bergen Historiske Forenings Skrifter, nr 28 (1922), s. 72.

Langrenen. Ved varden på Langrenen møtes de to hovedstiene og fortsetter nordover ryggen til Ulriksskaret og opp til TV-masten.

Før masten kom, gikk øvre delen av Hestekleiva fra Ulriksskaret og mer mot høyre på små hyller uti fjellsiden, der septiktanken ligger. Litt vest for paraglidernes plattform kom den opp til hovedstien mot Årstadhytten. En oppgang som er blitt populær, er Ulrikseggen fra Isdalen og opp til Garpevatnet. Den er både luftig, bratt og smal, og er enklest å gå oppover.

Bergen Turnforening bygde den første hytten sin ved Vassdalsvatnet like etter år 1900. De satte opp en transportbane fra Øvre Sollien over Galgehauget, Lorthaug og Fjellseggjane. Omkring 1930 ble turnernes hytttesti ombygd fra Stikka til Lorthaugen og Fjellseggen (Vassdalshaugen). Den ble nå en solid gangvei med trapper og murer, og man kalte den Turnerveien.

Folk som skulle fra Skiveien til hyttene ved Strengeskammen, brukte gjerne Årstadveien, en direkte rute opp fra Steinen. Den nederste delen er nå helt gjengrodd. Man bør i dag starte fra varden like sør for Stikka og gå over Hildrane. Fra stiskillet ved den lille bekken går man så opp til en smal fure i den øverste fjellsiden. Nylig er det fra Hildane ryddet en flattere sti bort til Hesthaugen.

Stien opp Langrenen (Eggen) er mye brukt. Midtveis er der et bratt og litt vanskelig parti.

Foto: DS 2012

Da Bergen Lysverker satte opp den første kraftlinjen over Landåsfjellet, brukte man en anleggssti som tok opp like sør for Svingen ovenfor Broen i Skiveien.²¹ Så gikk den fra mast til mast sørover Landåsfjellet. Her og der er den ennå synlig. Fra Svingen går det også en snarvei opp til Galgehaugen og Landåsdalen. Den er tilrettelagt med trapper og murer, og da den går i kroker, har den vært kalt Korketrekkeren og Kronglestien. En kasseformet stein ved stien het Trollkisten.

8. Friluftsliv og idrett

Skiløping i Byfjellene ble vanlig fra omkring år 1900. Lenge savnet man en tilrettelagt skiløype fra Lægdene til Ulriken. Etter å ha blitt behandlet av Bergen Kommune i 1917, ble Skiveien opparbeidet som delvis kjørbær fra trikketoppet ved Haukeland Sykehus, forbi Haukelandstræet og opp Brattisen til Ravneberget. Videre fører den forbi Broen og Steinen til Stikka.

Skiveien gjorde tilkomsten til Ulriken lettere for skiløpere. På 1960- og 70-tallet ble den rustet opp, og den fikk et nytt løp mellom Svingen og Stei-

nen. Fra Montana og over Landåsfjellet til Nattlandsfjellet kom det på 1970-tallet en lysløype, kalt Bjørneseths Løype. Både denne og Skiveien må bli bedre utjevnet for å kunne fungere godt nok for skiløpere.

Ved den gamle Turnerhytten ble det drevet mange idretter. Fra 1896 av ble det arrangert hopprenn i Gimlebakken og i de fire andre hoppbakkene i Vassdalen. Det hevdes at Norges første

På slutten av 1950-tallet ble det ryddet stein og brake til en slalåmbakke ovenfor Steinen i Lægdebotnen. Men i solhellingen her blir snøen fort borte, og det ble også planene om alpinsport. Bildet er fra øvre del av Skiveien i den snørike vinteren i 1968.

Foto: DS 1968

Ved Steinen nederst i Oppstemten har Geir Vettis sherpaer satt opp en flott rasteplass. Den er allerede i bruk av framtidens fjellfolk!

DS 2016

skiskyttingsrenn foregikk her. O-løpere har lagd detaljerte kart over Ulriken. Fra 1963 gikk terrengløpet og turmarsjen «Ulriken Over» i noen år. Dette året ble også skirennnet «Ulriken utfor» arrangert for første gang. Starten var et stykke sør for Djervhytten. Så bar det utfor Korketrekkeren. Men mål var helt nede ved Montana. Dermed fikk deltakerne en hard stakeøkt på blanke ski utover Landåsdalen og opp (!) til Stikka før de kunne kvile armene nedover Skiveien. I seinere renn nøyde man seg med Korketrekkeren.

Den første flombelyste skibakken i Bergen var Lægdebakken ved enden av Øvre Sollien. Bergen Skifremme ville på slutten av 1950-tallet også ha en slalåmbakke i Lægdebotnens nedre del. Man ryddet brake og stein og satte opp lysmaster, men prosjektet ble oppgitt. Frikjørere på brett og carvingski boltrer seg i dag i Lægdebotnen så snart det blir kvitt i fjellet.

²¹ Denne kraftlinjen er nå tatt ned.

²² Hoppbakkene i Vassdalen het (regnet fra nord): Årstadbakken, Olympiabakken, Hyggelibakken, Soriamoriabakken (eller Skaret) og Gimlebakken. Inne på Vidden hadde idrettslaget Nornen en bakke nær Smemyra, og øst for Nubbevatnet var Skeivebakken, der hopperne måtte gjøre en sving i unnarennnet.

Nedrediket siste dagen i mars 2016.

Foto: El

BYFJELLSLAUGET

BYFJELLSLAUGET BLE OPPRETTET i 2015. Medlemmer er sentrale aktører i det bergenske næringsliv som deler patriotismen og samfunnsengasjementet og det felles ansvaret for våre byfjell.

Vi har i 2016 fått et nytt medlem i lauset – EGD Holding. Følgende tar etter dette del i lauset – og bidrar økonomisk for arbeidet til Bergens Skog- og Træplantningsselskap:

• Jæger Automobil A/S	• Trond Mohn	• Norwegian Hull Club
• Norgesmøllene	• Fløibanen A/S	• GC Rieberfondene
• ByBo A/S	• Multiconsult	• EGD Holding
• Fritz Rieber	• Stadsporten	

Skogsselskapet er svært takknemlig for den støtte disse medlemmene gir til beste for alle som er glade i Naturparken – og vi skal gjøre vårt beste for å sikre og utvikle området videre.

Bryllup i Våkendalen anno 1905.

Foto via Ove Kobbeltvedt

I april 1905 giftet Bertha Eline Knudsdatter Kobbeltvedt seg med Johannes Martin Røed fra Hålandsdalen. Dette fantastiske fotografiet viser brud, brudgom og samtlige bryllupsgjester samlet foran våningshuset på Tarlebø bruk 3. Olav H. Hauge, Norges kanskje største lyriker, skildrer et bondebryllup slik:

*Ferdig er kjømeister, ferdig er prest,
golvet rudt, kjenn bjelkane knest.*

*Fele og krakk og ei krå!
Upp kvar stakk og lett på tå!*

Juni og juli var typiske bryllupsmåneder i det gamle bondesamfunnet. Da hadde man bedre tilgang på fersk mat og gjestene kunne losjeres i uthus på gårdstunet. Kjøkemesteren var den som ønsket velkommen til gårds på den store dagen. Først fikk gjestene enkel bevertning før man i samlet tropp reiste til kirken. Spillemannen (til venstre i første rekke) spilte for brudeparet hele veien.

Når man kom så tilbake var det tid for festmåltidet. Ut på kvelden var det brudevals. Bruden var kledd opp i full brudestas med all prakt gården og slekten kunne vise. Brudekronen måtte være fin, den var et tegn på renhet og jomfrudom.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

VI STØTTER SELSKAPETS ARBEID

Foto: ØØ

Fantoft Hagesenter –
Askøy Hagesenter

Nygårdsgaten
Maling & Jernvare

Maskinentreprenør
Telefon 950 46 043

Svein Børresen AS
ANLEGGSGARTNERMESTER

Jordalsv. 16 – 5105 Eidsvåg
Tlf. 55 95 33 09 – Fax. 55 95 33 10

ALFGUNDERSEN

MARKTRESSINGEN FORTØNINGSBY

Ishuset ved Langevannet.

Foto: JG

I 1882 startet Christen Knagenhjelm (bildet), innehaver av Bergens Aktiebryggeri på Stølen, sammen med eierne av Eidsvåg Mølle, Kristin Faye Heiberg og Severin A. Heiberg, isskjæring på Langevannet på Eidsvågsfjellet. Knagenhjelm trengte store mengder is til bryggeriet, resten ble solgt til nedising av sild og fisk til eksport.

Isblokkene ble plassert i et gråsteinsmurt ishus, isolert med jordpakning, ved Langevannets nordside. Via en trerenne ble isblokkene dratt inn i huset fra en liten brygge, emballert med bark og senere solgt. Siden rennen krysset postveien, var den hengslet og kunne heises opp når kjøretøy skulle passere. Ishuset på Eidsvågsfjellet er i dag et viktig kulturminnesmerke. I de siste årene har Dræggeguttenes Forening og Eidsvåg Fabrikker ryddet området rundt.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til